MIRON
SCOROBETE

drumul gomorei

EDITURA TINERETULUI

MIRON SCOROBETE

DRUMUL GOMOREI

– legende –

Versiunea digitală 1.0 – mai 2025

Realizată după volumul apărut la Editura Tineretului, Bucureşti, 1967

Coperta: Pompiliu Dumitrescu

O CĂLĂTORIE PLINĂ DE MARI SPERANŢE

Un tânăr plastician mi-a povestit într-o zi că, pe când era student, şi-a cumpărat un cal ca să calce munţii Apuseni de-a călare. Experienţa, nefiind altceva decât reeditarea drumeţiei lui Hogaş, mi s-a părut, totuşi, destul de originală. Pe vremea hiperbolicului dascăl, a bate drumurile încălecat pe o iapă era, în fond, ceva cu totul obişnuit, interesul stârnit nouă rezidind numai în farmecul narării; pe când astăzi, când economiile se canalizează în limuzine, gestul studentului se conturează insolit şi numai absenţa harului de povestitor ne privează de o lectură, presupun, colorată.

Stimulat de acest simptom de romantism supravieţuitor, am încercat şi eu o aventură asemănătoare. Am pândit vara, exact la solstiţiu, când dispui în mai dragă voie de ziua cea mai lungă şi, înainte de-a se lumina bine, m-am suit în spatele unui arici. Bidiviul improvizat s-a arătat gata de orice:

— Spune, stăpâne!

— La Bucureşti! am fost eu laconic, aşa cum eşti cu conducătorii de taxiuri cărora, la întrebarea „unde aţi dori", răspunzi numai „la gară!" sau „acasă!", deşi nu eşti sincer deloc, pentru că tu ai dori în alte părţi, mult mai atractive, dar n-o mărturiseşti. De data asta spuneam adevărul. Acolo aveam plăcere să merg.

Şi în cât timp îmi trebui mie să povestesc până aici, ariciul meu şi făcuse câţiva paşi în direcţia indicată.

Mă veţi întreba cum mă împăcam cu binecunoscutele lui ace? Nimic mai simplu! Totul se petrecea în închipuire şi ştiţi că în acest domeniu dificultăţile, deşi există, se aplanează mai uşor.

Şi seara, ca să nu vă mai reţin cu ce-am păţit în Sighişoara şi într-o comună deasupra Braşovului, treceam triumfal bariera dinspre Chitila. Circulaţia începea să se mai domolească, dar şi altfel n-am fi avut încurcături. Ariciul meu îmi semăna, nu făcea nimic ieşit din comun şi n-a călcat pe nimeni.

După douăsprezece am intrat la bar. Programul începuse, am găsit, totuşi, o masă destul de aproape de ring, ferită de vedere după un stâlp. Mai era o tânără doamnă liberă. Eu m-am aşezat în faţa ei, ariciul l-am pus în mijlocul mesei.

După un scurt moment solo-vocal, orchestra a atacat o arie plină de ritm. Ariciul, cum era de aşteptat, a început să ţopăie, perfect sincronizat cu timpii partiturii. Aşa cum se procedează când baţi într-o sapă.

— Ce drăguţ! E superb! a bătut din palme comeseana, deschizând ea conversaţia pe care o bănuiam promiţătoare. De unde-l aveţi?

— De aici, mi-am bătut eu tâmpla cu arătătorul.

Amănuntul explicativ a trecut neobservat, ochii tinerei consumatoare învăluind galeş eforturile ţeposului.

— Ce drăguţ! a reluat ea constatarea care ameninţa să capete autoritate de refren. Dă-mi voie să-l pup!

Se înţelege că nu m-am opus. Eram chiar încântat că o plăsmuire a mea se bucură de atâta afecţiune; puteam, cel mult, să fiu puţin gelos.

L-a luat pe palme, în strânsoarea cărora ariciul continua să se zbată ritmic, şi l-a sărutat. L-a strâns apoi lângă sânul ei prea puţin ascuns. (Problema ţepilor v-am lămurit-o.)

— De aici a ieşit, mi-am bătut eu din nou tâmpla, fără altă intenţie, deşi cu o vagă adresă la patetismul dezlănţuit al graţioasei vecine. Se vede că nuanţa n-a fost prinsă, pentru că îmbrăţişarea continua.

Lumea de pe la mesele vecine începuse să se uite, câţiva se ridicaseră în picioare. În câteva secunde, întreg localul, cu dansatori cu tot, se afla cordon în jurul mesei noastre. Un artist de la „Arta fotografică" înregistră şi câteva poziţii, peste capetele celorlalţi.

Ce-i veni femeii, îl duse pe arici, tot alintându-l şi strângându-l, drept în mijlocul ringului. Orchestra îşi reluă locul şi execută un medison, publicul făcu roată bătând din palme, singură doamna de la masă, cu privilegiul omului căruia-i aparţine descoperirea, se avântă în interiorul marcajului circular şi începu să danseze cu animalul.

Eu, cu toată distracţia, începusem să mă cam plictisesc. Eram complet neglijat, ospătarii stăteau cu tăvile-n mâini, ridicate, înlemniţi de uimire. Vream să cer condica de sugestii, dar nici asta n-avea cine să ţi-o aducă.

Ca să se încheie totul cumva, am prins un moment când ariciul s-a apropiat de marginea unde stăteam eu, doamna fiind în partea cealaltă, i-am sărit în spinare (ariciului) şi am ieşit în galop.

A doua zi am ocolit, ca jurat, localurile de petrecere. Am vizitat, cum se obişnuieşte, redacţiile literare. Toţi au examinat ariciul cu mare interes, l-au purtat prin câteva birouri, l-au băgat în secretariat, l-au măsurat cu o riglă. Unul m-a întrebat dacă respectă ritmul, dar n-am apucat să fac demonstraţia, toţi ceilalţi protestând că asta nici n-are vreo importanţă. Destul că are ţepi. Mi-au mărturisit că au auzit de el, că e „foarte drăguţ" (cuvintele erau ale doamnei; nu-i exclus ca vreunul din reporteri să se fi abătut seara trecută pe la bar), că l-ar reţine (nu mă întrebau dacă l-aş da), dar stau foarte prost cu spaţiul. Ceea ce era adevărat.

Am mai făcut apoi, călare, câteva plimbări pe bulevard, în zona lacurilor şi prin magazinele de pe Calea Victoriei. Pe unde treceam, toată circulaţia se învălmăşea, fiecare oprea, ţinea să vadă trăpaşul şi să-l fotografieze. Am zărit în mulţime şi câţiva foarte buni amici, dar nu m-a recunoscut niciunul:

toate privirile cădeau ţintă pe râtul ariciului. În presa de seară a apărut, cu o scurtă explicaţie dedesubt, şi un clişeu care înfăţişa ariciul, mie intrându-mi numai picioarele de la glezne în jos.

Aşa stând lucrurile, am hotărât să sfârşesc într-un fel cu el. Căutam diverse soluţii, dar toate îmi apăreau care de care mai dramatice. Până la urmă m-am oprit la una. L-am pus să mă ducă la gară, apoi i-am arătat tâmpla cu arătătorul poruncindu-i să intre, de unde, să fie sigur, n-o să mai iasă niciodată.

Şi m-am întors cu trenul.

ODATĂ, PE LA SFÂRŞITUL LUI IUNIE

Exista odată un pod construit prin deceniul al patrulea, mai precis pe la sfârşitul crizei generale din 1929-33. Nu era unul din acei şoareci nobili ai bibliotecilor pe care lumea-i salută cu un deosebit respect, dar cu care se sfieşte să stea de vorbă, cum nu prea te antrenează o conversaţie cu somnambulii. Dimpotrivă, era un pod normal, din moment ce lecturile lui se puteau uşor reconstitui. Cel mai mult, spre stupoarea criticii literare, îl impresionase un reportaj în care se spunea că podurile sunt cele mai singuratice făpturi din lume, pentru că, deşi ele unesc două maluri şi fac posibilă circulaţia, nu s-a nimerit niciodată să fie două poduri împreună şi ele rămân mereu singure. Reportajul acesta l-a impresionat foarte mult. Şi după lectura lui, găsind o justificare, a început să converseze de unul singur.

Odată, pe la sfârşitul lui iunie, treceau peste el două picioare şi el a reflectat:

— Ce picioare frumoase!

— Nu ţi-i ruşine, obraznicule, au răspuns picioarele, destul de regizat din moment ce au scandat aproape în cor, nu suntem măritate.

— N-am ştiut, s-a scuzat podul cu sinceritate, dar voind să fie şi ironic, cum sunt toate podurile, că picioarele sunt frumoase numai după ce se mărită.

Picioarele nu i-au mai răspuns, aşa cum ar fi vrut el, pentru că trecuseră şi nu l-au mai ascultat.

De atunci a renunţat la consideraţiile estetice şi ori de câte ori vedea pe cineva singur, un copac, un om, sau o vulpe, obişnuia să dea o poreclă: picior nemăritat! Îi plăcea descoperirea asta, care-i aparţinea, că picioarele, deşi sunt pereche şi se întâlnesc undeva şi poartă ciorapi şi pantofi absolut simetrici, sunt mult mai singure decât el şi consideră că nu sunt frumoase decât dacă sunt măritate.

Dar cum se întâmplă de regulă, vorba lui ajunsese proverbială; el era socotit puţin scrântit sau, cum spunea un eufemist, original, şi aşa s-a făcut că toată lumea-i spunea „podul nemăritat”. Şi se întâmpla că treceau de multe ori peste el picioare asemenea celor din sfârşitul acela de iunie şi chicoteau în ciorapi: „Trecem pe podul nemăritat! Hi-hi! Trecem pe podul nemăritat.” Şi se înroşeau din vârful degetelor până în creştetul lor unde se întâlneau.

AMINTIRI DESPRE FOSTUL MEU PRIETEN

De bună seamă, toată lumea a auzit de acel bătrân profesor de istorie care, din cauza vârstei sau din motive congenitale, la fiecare agapă intelectuală a oraşului punea următoarea întrebare: Ştiţi voi, domnilor colegi, cât a domnit Regele-Soare? După care, indiferent de răspunsul primit, făcea cuvenita precizare: Jumătate, preţuite colega, pentru că soare nu e decât ziua.

Pe nepotul acelui profesor l-am cunoscut, ba într-o perioadă am fost asociaţi la o maşină de sortat ardeii iuţi. Maşina noastră era foarte ingenioasă: repartiza ardeii după gradul de iuţeală în şase categorii şi după mărime în câte trei. Aterizam cu ea într-un sat, descopeream până în cele din urmă un amator care să-şi sorteze ardeii, după care, concurenţa existând ca peste tot, eram asaltaţi de nenumăraţi solicitanţi: Pardon! Am sosit al şaptesprezecelea, rog să se respecte ordinea sosirii! Pentru nespecialişti trebuie să precizez că maşina noastră nu schimba nici calitatea, nici mărimea ardeilor, lucru neesenţial, deoarece proprietarul colecta, din maşină, ardeii în aceeaşi coşarcă şi după terminarea misiunii noastre îi amesteca bine, pentru ca recolta să arate aşa cum o culesese din grădină. De altfel, fapt recunoscut şi de noi, ar fi fost mult prea complicat şi cu totul inutil să se folosească optsprezece vase, în loc de unul, pentru înmagazinarea ardeilor pe categorii. Rezultatul pozitiv era acela că, după trecerea noastră, se auzeau pe sate, la mese, invitaţii de felul acesta: Serviţi şi ardei! Sunt sortaţi. Unii mai zeloşi cereau să repetăm operaţia şi, dis-de-dimineaţă, pieţele înceţoşate răsunau de glasuri care le puneau în complex pe celelalte: Luaţi de la noi: ardei dublu-sortaţi! Dublu-sortaţi!

Colaborarea noastră s-a întemeiat pe o simplă convenţie: să nu-mi pomenească niciodată de unchiul său, despre care auzisem şi eu, ca toată lumea, atâtea. Şi, respectându-şi angajamentul, n-am avut neplăceri unul din pricina celuilalt.

Dar într-una din acele dimineţi clare, cum se întâlnesc atâtea între 4-5 noiembrie prin părţile Buzăului, coasociatul meu a găsit un cui ruginit şi, subit, angrenajul arheologic a început să lucreze în el.[1]

— Ştii tu, prietene, cât a domnit... s-a pregătit el să pună întrebarea. În aceeaşi clipă, însă, a scăpat cuiul ruginit în dispozitivul maşinii, aşa cum se

[1] Proust ar putea fi invidios pe acest subiect. Un lucru oarecare poate, adică, dezlănţui în noi nu numai memoria noastră afectivă, ci şi trăirile înaintaşilor noştri. Dar autorul are nenumărate alte subiecte şi poate stărui prea mult asupra unuia.

efectuau sabotajele în prozele din jurul anilor 50. Maşina s-a oprit şi, ceea ce a avut urmări mai grave, a încetat şi colaborarea noastră.

VARA, LA ŞTRAND

Se întâmplă uneori ca în zilele foarte călduroase de vară ştrandul să fie aşezat în partea vestică a oraşului. Zilele acelea sunt şi cele mai animate, pentru că o mulţime de lume se aşază în rând în faţa casei de bilete şi până să pătrundă înăuntru conversează pe cele mai neaşteptate teme. Cel mai mult se râde pe socoteala întâmplării cu cârligele. Dar aceea e foarte cunoscută. O să relatez o alta, pe care am surprins-o o singură dată, într-o marţi.

O şatenă cu alură sportivă, situată cam la şase metri de casa de bilete, spune gânditoare, mutându-şi sacoşa dintr-o mână în cealaltă:

— Chioşcurile îmi provoacă totdeauna nişte nesfârşite insomnii. Păcat că lumea renunţă tot mai mult la chioşcuri...

Un impiegat de mişcare, în civil, aşezându-şi sacoşa între vârfurile papucilor de baschet, prinde remarca din zbor, ca o provocare adresată, nu se ştie de ce, tocmai lui:

— Vă referiţi la chioşcurile de ţigări sau la cele de prin grădini? Să fim mai precişi.

— La toate chioşcurile, răspunde şatena. Ziceam că e păcat că lumea renunţă atât de uşor la chioşcuri. Mie totdeauna îmi provoacă insomnii.

— Fireşte! intervine impiegatul avansând cu câţiva centimetri şi mutându-şi sacoşa în hazul celorlalţi. Dumneavoastră nu puteţi avea mai mult de douăzeci şi doi de ani.

— Nu pot, adică aş fi incapabilă, îşi întunecă şatena frumoşii ei ochi verzi-cenuşii. V-aş putea dovedi oricând că pot mai mult.

— Aş fi foarte curios, deşi cu vârsta e ca şi cu buletinul meteorologic: oricine poate orice.

— V-aş vedea eu în locul meu. Să-mi dovediţi dumneavoastră.

— Ce anume să vă dovedesc?

— Ce aţi spus. Cred că nu pretindeţi unei femei să reproducă ce aţi spus.

Asta se întâmplă cam pe la patru, patru şi ceva. De aci încolo se râde câteva ore pentru că ştrandul e totdeauna înviorător şi produce bună dispoziţie. Vara, pe caniculă, în oraşele suprapopulate, ştrandul produce o veselie fără margini. Aşa se râde câteva ore, până pe la apusul soarelui, când lumea care a stat la rând reuşeşte să pătrundă înăuntru, se închide în cabine, îşi scoate din sacoşe jerseele şi jachetele, se îmbracă şi pornesc toţi, fiecare către casa lui.

DIN ISTORIA POLEIULUI

Nu se descoperise încă poleiul.

Pentru a încerca acea subită senzaţie de plutire în gol, pentru a realiza o cât de mică fractură, în sfârşit, pentru a-şi depăşi morga, înţepeneala arogantă, falsa statură în care totul e făcut şi singurul adevăr e suficienţa, pentru a cădea, pur şi simplu, oamenii foloseau un produs din ceară, sticlă şi material plastic realizat după o reţetă rămasă până azi necunoscută.

Era, judecând după fragmentele care ni s-au păstrat, un polei de foarte bună calitate, lucios, rezistent la zgârieturi, dar îngrozitor de scump.

Căutat, totuşi.

Bătrâneţea se socotea atunci de la ultima căzătură şi se puteau auzi astfel de controverse:

— Îl vezi pe ăsta? Cu siguranţă n-a mai căzut de douăzeci şi atâţia de ani.

— Vă înşelaţi, superbe întruchipări ale specificului feminin. Am căzut chiar astă-primăvară. Păstrez şi un semn de atunci. Aş fi oricând în stare să cad din nou.

Dar poleiul era costisitor şi acea ieşire din fixitate, acea scufundare într-o vârstă degajată şi aproape interzisă de prejudecăţi care e căzătura, se producea foarte rar.

Bineînţeles, ajunsese o modă ca cineva să-şi arboreze, elegant, un strop de noroi pe frac sau puţină zăpadă, o zgârietură pe şold. Nu-l credea, însă, nimeni, ba era considerat un lăudăros care-şi asumă calităţi pierdute.

Se găsea câte unul care să spună:

— O să vină un timp când natura se va supune omului, poleiul se va face de la sine şi va fi la îndemâna oricui!

Era prea frumos ce spunea ca să fie crezut.

De aceea suntem noi atât de invidiaţi şi ne simţim atât de bine. Pentru că omul se simte bine când e invidiat de cineva. Şi noi ne simţim atât de bine. Că suntem groaznic de invidiaţi.

„URECHILE – O PLAGĂ A SOCIETĂŢII?”

Hagh-Tirlü, unul din cele mai răspândite cotidiene din sud-vestul Continentului antarctic (cunoscut şi publicului nostru din conferinţa pe care am ţinut-o despre el anul trecut în gara Teiuş), a organizat nu demult o anchetă sub titlul „Urechile – o plagă a societăţii?” Spicuim câteva răspunsuri date publicităţii, care deşi uneori contradictorii, contribuie, în măsuri diferite, la elucidarea problemei. (Am omis intervenţiile plate, care nu fac decât să reformuleze adevăruri arhicunoscute de tipul „Nu. Cu urechea tragi mai bine decât cu un pistol” sau „Urechile îi învaţă pe copiii noştri să asculte” sau „Le ador! O abonată”). Reţinem ceea ce credem că ar interesa şi pe cititorul nostru.

„Urechile – o plagă a societăţii? E absurd! Absurd că abia acum se pune în discuţie acest subiect. Propun interzicerea urechilor şi aş începe cu pereţii.”

„Urechile sunt costisitoare din moment ce trebuie să le acorzi atâtea decoraţii (cercei).”

„Sunt foarte utile ca mijloc de trai.”

„Propun perfecţionarea lor. Sunt unul din învăţaţii care au aclimatizat magnetofonul pe continentul antarctic. Lucrez acum la introducerea unei benzi minuscule în trompa lui Eustache, ceea ce, dacă voi reuşi, va face posibilă o înregistrare mult mai rapidă şi mai practică.”

„Am citit în numărul dvs. de marţi interesanta declaraţie a savantului Eg. Aş veni cu o sugestie: nu s-ar putea ataşa un dispozitiv care să-mi dea posibilitatea ca uneori să nu aud textul unei bucăţi de muzică uşoară, ci numai melodia, iar alteori să nu aud nici textul nici melodia?”

„Am citit cu indignare răspunsul unui *tsrlu* (cuvânt intraductibil, cu aproximaţie: infam, n.n.) care nici n-a avut curajul să semneze decât cu iniţiale şi care propune desfiinţarea urechilor. Cer insistent să se dea numele acestui *tsrlu* şi, drept pedeapsă, să fie înconjurat pe viitor numai de urechi lungi. Plaga societăţii e el.”

„Urechile servesc la comunicarea între oameni. Când eşti auzit te simţi mai în siguranţă.”

„Discuţia se duce anapoda. Pentru a-i da un sens, propun să fie tras de urechi cel te a iniţiat-o.”

ECOUL PIERDUT

Este pe valea Maşcului o pădure din care s-au tăiat cândva patru copaci. Tăierea s-a făcut la întâmplare, fără să se fi chemat în prealabil o comisie de resort, astfel că, nerespectându-se dispoziţiile referitoare la acustică, s-a ajuns ca pădurea în cauză să rămână cu un ecou total defectuos. Asta a dus la o dezorganizare a vieţii regiunii şi, în primul rând, la derutarea vânătorilor care se întâmpla să urmărească, luându-se după cântat, cocoşi sălbatici când, în realitate, prin desişuri lătrau copoii, sau se lăsau ademeniţi de anumite ţipete care nu erau decât ecouri rămase de anul trecut. Nu-i mai puţin adevărat că fenomenul a adus o notorietate nesperată pădurii, ea devenind terenul celor mai diverse experienţe, de la simple jocuri de societate, până la acţiunea complicată şi migăloasă a compunerii în vers alb, vocabula ecoului nerimând niciodată cu cea lansată de autor. O singură dată a făcut vâlvă înregistrarea de către cineva, pe bandă de magnetofon, a ecoului *mor* drept răspuns la *Nevermore,* ceea ce părea să contrazică toate constatările anterioare. S-a şi înmagazinat o bibliografie enormă pe această temă, până când, în urma unor calcule mai exacte, s-a demonstrat că *mor* se referea la sfârşitul strofei a opta a poemului poesc, în timp ce involuntarul mistificator strigase sfârşitul strofei a unsprezecea.

Scurtul, dar senzaţionalul episod, care ameninţa să readucă pădurea în rândul locurilor comune, odată încheiat, interesul pentru „miracolul din valea Maşcului", cum se exprima un cotidian, a crescut şi mai dezlănţuit. Se părea că nenorocita bandă de magnetofon zăgăzuise pentru un moment pelerinajul ca, odată cu dovedirea falsului, acesta să se reverse în proporţii mai îngrijorătoare. Curând au apărut căi de acces dirijate de indicatoare, reclame diferite, locuri de parcare, câteva hoteluri (se pare că două, după ruinele dezgropate, deşi legenda indică trei). Pe firma restaurantului, aflată azi la muzeul raional, scria „LA PATRU COPACI TĂIAŢI", iar la garderobă se vindeau aşchii date drept rămăşiţe ale celebrilor buşteni.

Printre numeroşii vilegiaturişti, recordul îl deţineau îndrăgostiţii. În serile cu lună, pe cărările asfaltate ce pătrundeau adânc în desiş, se puteau auzi apelative pătimaşe:

— Iubitule!

— ...găgăuţă... ofta misterios ecoul.

— Te iubesc, te iubesc, te iubesc!

— ...ce mai aştepţi... şopteau adâncurile îndepărtate ale pădurii.

— Te iubesc, te iubesc, te iubesc!

— ...tuţi nuţi talcioc... tălmăcea ecoul în limba lui.

— Ce lună frumoasă! Suntem singuri, cu toată înghesuiala de pe aleea asta. Suntem singuri, cum numai în dragoste poţi găsi atâta singurătate. Între noi şi întreaga lume e luna. Şi luna e în creştere. Creşte şi ne îndepărtează tot mai mult de lume. Curând va fi lună plină. Atunci vom fi atât de singuri, numai noi, aproape, faţă în faţă. Ce se va întâmpla atunci când va fi lună plină?

— ...vreau la bal... isteriza ecoul... vreau la teatru, la bâlci, oriunde, să mai văd şi eu lume, mor în casa asta, mă ţii ca-n ţarc of, of, fir-ar a dracului de lume că numai eu mă sufoc în singurătatea asta, nu mai pot, nu mai pooot...

— Te iubesc!

— ...Zum zum zupai zupai da aznavour hop ş-aşa...

— Tu eşti totul pentru mine, eşti toată iubirea mea!

— ...m-am decis, gata, divorţez, fă-ţi de cap cât vrei, mâncă-ţi taloanele, eu, unul, sunt sătul.

Aşa a fost perioada clasică a pădurii de pe valea Maşcului care, ca toate pe lume, şi-a cunoscut apogeul său urmat de inevitabilul declin. În locul copacilor tăiaţi au crescut alţii, ecoul a redevenit perfect şi năzbâtiile lui au fost date uitării. Frazele care au răsunat cândva printre arborii bătrânei păduri vibrează şi astăzi, neschimbate, în vocea altor generaţii. Nu s-au mai auzit însă niciodată de atunci spiritualele improvizaţii ale acelui inimitabil ecou, pierdut pentru totdeauna.

TREI CĂLĂREŢI LA O MASĂ

Far-West!

Vechiul, inegalabilul, nostalgicul Far-West...

La o masă stau trei călăreţi. Plini de praf, nebărbieriţi de-o săptămână, cu numeroşi nasturi lipsă la bluzele înnegurate de drumuri şi mirosind a praf de puşcă dat pe umezit. Sunt într-unul din rarele lor momente tihnite şi sporovăiesc de una, de alta... Să nu-i conturbăm. Să nu ne aşezăm pe singurul loc rămas liber la masa lor. Vom sta mai la o parte, de unde, pentru că ei vorbesc destul de răstit, vom auzi cele ce urmează.

— Ce-ţi mai face copilul, Hary?

— Bine, a luat un 5. L-am urecheat, dar degeaba. Ca să fiu sincer, în sinea mea mă bucur că a luat. Un 5.

— Eşti un şugubăţ, Hary.

Din pipele enorme, aparţinând culturii precolumbiene, se înalţă un fum odihnitor. Numai Jim, un iconoclast declarat, fumează cu sipcă. De altfel, se şi bucură de prestigiul cuvenit.

— Jim, tu eşti cel mai citit dintre noi, o ştii asta, spune-mi la ce mă gândesc eu?

— Eh, la ce să te gândeşti? La industria frânghiilor pentru ringurile de box.

— Jim, te implor, Jim, nu mă teroriza! Pe onoarea ta? Dacă eu aş şti că mă gândesc la asta...

— Pe tocul pistolului meu, la asta te gândeşti.

— Acum te cred, Jim. Îţi mulţumesc. Ai fost totdeauna atât de bun cu mine.

— Cât e ceasul tău? Al meu l-am dat în capul pilotului acela.[2] Cât e la tine?

— 7 jumate a.m. Al meu e cu cinci înainte. Deci, 7 jumate după radio.

— Aoleu! La 7 i-am promis soţiei că mă voi sinucide în sânul familiei. Am întârziat o jumătate de oră. Ce mă fac?

---

[2] De aici discuţia se dedublează. În timp ce se pronunţă replicile de la „Cât e la tine" până la „Ce să-i spun", se rostesc şi cele de mai jos. Un astfel de dialog paralel e foarte greu de realizat, dar pentru interlocutori ambele fragmente prezentau aceeaşi importanţă, astfel că nu s-a putut opta pentru eşalonarea lor în timp.

— Crezi că domnul era chiar pilot?

— Nu, era ploieştean.

— Totuşi, cum se poate explica atunci nemărginita lui susceptibilitate?

— Pe două căi: analiza şi sinteza. A treia ca şi cum n-ar exista.

— A-mai publicat undeva? Eu nu l-am mai întâlnit.

— Întâlnirile cu el provoacă totdeauna greutăţi de ordinul bugetar.

— Lasă, o să înţeleagă şi nevastă-ta. Ce dacă te sinucizi la 8?

— Încurajează-mă, Jim! Eu sunt de acord, dar soţia? Ce să-i spun?

— Lasă, lasă, să vină antilopa. Facem plata şi plecăm. Mă duc şi eu la frizerul Andersen cu care am întâlnire peste 7 minute.

Antilopa soseşte cu nota de plată în cornul stâng. Toţi, începând cu Jim, sărută copita lăcuită roz.

— Asta-i pentru tine, spune Jim şi mai sărută o dată copita.

După care se ridică amândoi, se îmbrăţişează afectuos, încalecă şi pornesc stârnind un nor de praf. După 20–25 de paşi la trap se opresc, îşi împuşcă reciproc antilopele, râd şi pornesc fiecare pe alt braţ al bifurcaţiei.

— Helo! Săracul Andersen, nu-i rămâne decât să tundă copiii. Doriţi o frecţie, vă rog?

— Nu, mersi, ce-s copil? Transmite-i lui Hans Cristian respectuoasele mele consideraţii.

ULTIMUL CAPITOL

REZUMATUL CAPITOLELOR PRECEDENTE (pe care autorul trebuie crezut pe cuvânt că nu le-a scris; altfel le-ar fi încredinţat cu o deosebită plăcere tiparului):

Jim Higins, detectiv amator, primeşte într-o zi următoarea scrisoare: *„Preţuindu-ţi capacitatea, află că am comis o odioasă crimă. Totul calculat până în cel mai mic amănunt, alibiuri perfecte. Exclus descoperi ceva. F. curioşi dacă d-ta vei reuşi să dezlegi enigma. Sincer credem nu. Vizite la orice oră şoseaua spre P. km 18 locul crimei".* Plicul a fost vârât în cutia poştală de la poarta lui Jim, în scurtul interval cât acesta ieşise să-şi ia ţigări.

Jim stătea la masă cu bucata de hârtie în faţa lui şi o scruta gânditor.

— Ei, drăcie! exclamă el, se pare că acesta e cel mai complicat caz din câte mi-au trecut prin mână.

Şi Jim era cât se poate de sincer când afirma aceasta. Mândria ce-l umplea, aceea de a fi recunoscut drept cel mai experimentat detectiv din oraş, din moment ce însuşi cinicul şi, se vede, experimentatul asasin îl provoca tocmai pe el, era umbrită de dificultăţile ridicate de acest incident cu totul neobişnuit. Jim Higins purta în actele sale civile un nume mult mai indigen. Porecla insulară, echivalând cu un adevărat titlu de maestru, îi fusese acordată de numeroşii săi admiratori, exaltaţi de faptul că el nu întâlnise încă un caz, oricât de încurcat, pe către să nu-l dezlege aproape fulgerător. Va reuşi şi de data aceasta?

— Nu te pripi, maestre! îşi spuse el suflecându-şi mânecile clasicei sale cămăşi cadrilate.

Îşi aprinse pipa, la care recurgea numai în momente de mare tensiune, el, obişnuit, servindu-se de procedeul mult mai practic al fumării ţigărilor (cititorii capitolelor anterioare îşi amintesc că tocmai cumpărarea acestui articol îl făcuse să lipsească de acasă în momentul când misteriosul criminal îi strecurase tulburătorul mesaj).

S-o luăm metodic, decise el înţelept. Nu pot exista decât două posibilităţi: sau unul din numeroşii săi admiratori, ori un infam adversar, îi juca o farsă sinistră, pentru a râde de zelul cu care el va porni la dezlegarea enigmei, sau avea de-a face cu un asasinat perfect, atât de bine ticluit, încât oribilul autor îşi permite, din umbră, să-i pună la încercare măiestria.

Teoretic, suntem obligaţi să acceptăm varianta cea mai dificilă a alternativei, medita încruntându-şi fruntea Jim, adică pe a doua; în plus,

toate probele pledează pentru aceasta. Literele erau decupate din ziar şi lipite pe un sfert de coală albă (lecturi asidui din Conan Doyle şi ceilalţi clasici). Pândirea momentului în care detectivul îşi părăsise locuinţa... Totul fusese astfel aranjat ca făptaşul să nu-şi trădeze cu nimic identitatea. Avem suficiente argumente să credem că există motive reale ca necunoscutul, deocamdată, personaj, să rămână neştiut. Presupunem, deci, că suntem în faţa unui omor. Faptele vor dovedi-o, sau vor infirma bănuiala noastră.

Acestea erau, în rezumat, încâlcitele gânduri ale lui Jim în ziua aceea frumoasă de septembrie când stătea neclintit la masa sa de lucru.

— La acţiune! îşi comandă el.

În primul rând va trebui stabilit cu aproximaţie timpul în care s-a săvârşit atentatul. Aici psihologia, cunoaşterea mecanismelor sufleteşti ale criminalului ne sunt de cel mai mare folos. La o oră h, un asasin descreierat ia viaţa unei nefericite victime, lipsită de apărare, pe şoseaua spre P. Ce face el în clipa imediat următoare? Nu fuge să se ascundă, ci, fiind un infatuat, se reîntoarce în cea mai mare grabă în oraş pentru a-l anunţa pe Jim. Cu ce-a putut veni? Cu un camion sau cu o motocicletă. Probabil. În niciun caz cu un autoturism. Aşa ceva nu posedă nimeni în oraşul reşedinţă de raion, circulaţia aici e foarte redusă şi e greu de acceptat că, în starea în care se găsea, ar fi oprit o limuzină, care – să zicem – s-ar fi nimerit întâmplător pe traseu, pentru a se urca în ea. I-a trebuit deci cam o jumătate de oră ca să parcurgă cei 18 km de la locul crimei până în oraş. Ce face el ajungând acasă? Îşi întinde pe masă un teanc de ziare, cumpărate din timp, începe să taie litere pe care, apoi, să le lipească pe o coală albă. Cât timp îi ia operaţia? Experimentăm. Durata aceasta, adunată cu 30 de minute, ne dă cu destulă exactitate timpul scurs de la săvârşirea omorului până la introducerea hârtiei în cutia poştală. Adăugate, se înţelege, câteva minute necesare unei deplasări precaute de la domiciliul asasinului la cel al detectivului.

Trecem cu aceasta în plină acţiune de urmărire.

Jim Higins, aprinzându-şi o nouă pipă, coborî de pe dulap colecţia ziarului regional. Îşi aduse o foarfecă, notă ora exactă şi, cu textul misterios în faţă, se apucă să decupeze. Când avu înaintea ochilor toate cele 213 litere, scoase o hârtie şi o aşeză alături. Sună la proprietăreasă. Ceru lipici, pretextă, ca să nu dea de bănuit, că i s-a desprins fotografia de pe buletin, reveni şi începu să lipească semnele în ordine. Când fu gata, examină din nou ceasul: 17 minute. Treizeci plus şaptesprezece fac patruzeci şi şapte de minute. Aproximativ trei sferturi de oră. Încă o simplă operaţie şi crima fu fixată la ora nouă şi treizeci şi patru de minute dimineaţa.

Jim îşi puse ochelarii fumurii, îşi luă pelerina pe braţ şi se năpusti afară. Gazdei, înapoindu-i pelicanolul, îi spuse că merge la o întâlnire şi, probabil,

va întârzia la masă. Traversă mica piaţetă pardosită cu pietre de râu, împrăştie cu pantoful câteva smocuri de paie, culese de jos un bilet de tren şi-l aşeză în portmoneu şi, în sfârşit, fluieră discret la geamul colaboratorului său, motociclistul. Acesta, cu vehicolul în permanenţă gata de acţiune, nici nu aşteptă vreo explicaţie, ci, după o uvertură sforăitoare, vină cu M.Z.-ul său în largul străzii. Jim sări sprinten în şa şi în câteva secunde depăşeau ultimele case ale orăşelului pe şoseaua spre P.

Figuri curioase se arătau o clipă cu mişcări sacadate, ca-n filmele de desene animate, la porţi şi prin geamuri. În viteză, Jim le examina cu coada ochiului. Orice zâmbet, oricât de imperceptibil, ar fi putut trăda pe un prezumptiv farsor care-l pune pe drumuri ca să-i compromită perspicacitatea sa de detectiv amator. Niciun chip, însă, nu schiţa nici cea mai mică nuanţă de batjocură, dimpotrivă, se repeta unanima admiraţie faţă de prestigiosul urmăritor, toată lumea înţelegând că el se află în una din nenumăratele lui acţiuni încununate de succes. Observaţia aceasta îi întări convingerea că se află pe drumul cel bun, că nu e vorba de nicio păcăleală, că se apropie cu viteza motocicletei credinciosului său prieten de descifrarea celei mai groaznice enigme din viaţa lui.

Când să ajungă la calea ferată, bariera le tăie drumul.

— Mii de draci, exclamă Jim, va trebui să opreşti!

Supus, colaboratorul său opri.

Jim nu pierdu timpul. Scoase din portmoneu biletul de tren şi-l studie cu atenţie. Era folosit cu două zile în urmă şi pe o altă rută. Îl aruncă scârbit într-un şanţ.

O locomotivă trecu greu prin faţa lor, urmată de un singur vagon de marfă, mai mult împinsă de acesta, decât trăgându-l ea, fluierând amarnic. Jim îşi fixă figura mecanicului care, rezemat în coate, privea distrat pe fereastră.

Nici nu se ridică bine bariera, că motocicleta ţâşni provocând un nor de praf.

Km 14, 16, 17 şi jumătate. Jim era cuprins de o febrilitate nemaiîncercată. Va reuşi să deznoade firele încâlcite ale acestei groaznice probleme? Sau totul nu e decât o sinistră farsă la adresa lui, în care el s-a prins ca ultimul naiv? Se va adăuga şi aceasta la seria bogată a victoriilor lui, ori va fi obligat să sufere cel mai fioros eşec din câte se pot imagina?

Ajunşi la destinaţie, nici nu apucară să oprească bine, că Jim sări de pe motocicletă, îşi luă pipa în dinţi şi-i arse una bunului său colaborator după ceafă.

— Evrika! exclamă el. Milioane de şacali, băiete, nu e vorba de nicio păcăleală. Poţi întoarce. Ipoteza mea s-a adeverit!

Într-adevăr, exact în dreptul pietrei care indica km. 18, lângă şosea, zăcea cadavrul unei tinere femei.

BLAZONUL CU CERB, COPAC, PEŞTI ŞI SABIE

Într-o sală sumbră pătrunse o rază de soare, tăie aerul greu, neprimenit, de-a curmezişul, şi căzu pe un blazon vechi, atârnat pe zidul dimpotrivă. Era atâta praf, că raza părea o bară de praf în care corpusculii jucau după nicio lege, iar cerbul din blazon începu să strănute. Cerbul avea un picior rupt, dar şi aşa, în trei picioare, sări de la locul lui şi începu să ţopăie, şchiop, pe duşumea. La saltul nobilului încornorat, se trezi şi arborele. Acesta nu ştia dacă e un conifer sau un boabab, avea numai siguranţa că aparţine unui ordin ilustru şi încercă să-şi pună în mişcare sevele amorţite. Îşi dete însă seama numaidecât că vasele i-s aşa de uscate, că renunţă. Peştele încercă şi el să descrie o reverenţă cu coada, dar îi căzură trei solzi şi se domoli. Sabia, care împărţea decoraţia în două, se încordă o dată, plezni pe câteva locuri şi înţepeni.

Între timp raza cu praful se deplasase, blazonul reintrase în noaptea lui neprimenită şi, astfel, îşi putea relua existenţa netulburat de nimeni şi de nimic. Cerbul se arcui pe cele trei picioare şi dintr-o aruncătură fu la loc. Nu se mai putu, însă, potrivi aşa cum fusese şi întreg blazonul se desprinse, căzând în ţăndări jos, pe dalele de piatră.

Roata, se ştie, e poate cea mai miraculoasă născocire a geniului uman. Pe lângă nebănuitele consecinţe ce le-a provocat în evoluţia civilizaţiei chiar de la crearea ei şi amplificate uimitor pe măsura progresului tehnic, prin forma ei circulară, vizând perfecţiunea, a putut fi utilizată şi filosofic cu cele mai încurajatoare rezultate. Într-adevăr, deosebită de toată seminţia poligoanelor, de pildă, la care cutare unghiuri sunt mereu în opoziţie, istoria ei trebuia să fie una lipsită de frecuşuri, în neîmpiedicată dezvoltare.

Şi cu toate acestea, n-a fost aşa!

S-au ivit pe parcurs conflicte, unele destul de sângeroase. Ne vom opri asupra unuia singur.

Un cărucior de copil stătea de multă vreme în uşa unui şopron, pentru că odrasla se făcuse mare şi el nu mai avea la ce să fie întrebuinţat. Într-o zi, începând de dimineaţa, trecea chiar pe lângă şopron o roabă. Se făcuse de-acuma zece, se apropia ora mesei şi roaba îşi continua du-te-vino-ul fără întrerupere. Acuma, fie că se plictisise căruciorul de stat acolo fără treabă, când, uite, o arătanie mai bicisnică decât el se plimba încoa şi-ncolo, că-l scotea din osii scârţâitul neîntrerupt al roabei, o acostă la un moment dat.

— Hei, tu, roabă!

— Eu nu sunt roabă! se ţâfni aceea în trecere, aşa numai mi se spune. Eu sunt jumătate om şi jumătate roabă.

Căruciorul nu fu satisfăcut de răspunsul cam arogant şi, la întoarcere, o atacă din nou:

— Nu ţi-e oarecum să umbli aşa într-o singură roată?

— Nu, că roata cealaltă mi-e mai mult decât o roată: e un om!

Şi dialogul continuă, tot mai aţâţat, cu pauzele cât dura încărcarea şi descărcarea roabei.

— Aşa e şi ăla om cum eşti tu căruţă.

— Nu-i altul decât ăla pe care l-ai crescut tu.

Aici căruciorul fu de-a dreptul jignit. Pândi revenirea opozantei, se aruncă dintr-un salt asupra ei şi-i smulse roata.

— Aaa! după ce că umbli cu insinuări, scăzu el vocea luminat de-o mare descoperire, nici n-ai o roată adevărată: toată-i făcută din segmente de cerc!

Roaba, care se vede că nu ştia multe şi, în general, nu suferea subtilităţile în polemică, scoase tacticos o roată de-a căruciorului şi fără nicio grabă şi-o montă ei. După care, la fel de încet, o vâri pe cea de lemn în osia căruciorului, care acuma stătea hilar într-o rână.

— Hi-hi-hi! scârţâi apoi din toate încheieturile. Să ţi-o văd pe asta, „adevărată”, cum ştie căra! Aici nu-i vorba de legănat.

Omul aşteptă ce aşteptă să se rezolve accidentul, dar el n-avea timp, trebuia să-şi încheie transportul. Ce să facă acum? Din toată bătălia se alese cu o roată uşoară, ca de bicicletă minusculă, prinsă la roabă, ceea ce, să vorbim drept, nu-i inspira mare încredere. Vlăjgana noduroasă ţinea cu fudulie căruciorul într-o parte, spre a se şti că atâta lucru ea-l poate duce într-un deget (că o fi, că nu, făcută din segmente de cerc). Omului nu-i rămânea decât să se slujească tot de ea. Nu era de ales, cărătura trebuia făcută.

Trase binişor căruţul în marginea groapei şi-l încărcă de pământ. Când fu gata şi dete s-o pornească, văzând balansul arcurilor îl cuprinse o duioşie fără margini. Trăsurica avea, totuşi, altă menire! Şi începu s-o legene.

— Nani, nani! scânci. Nani, nani, puişor! Şi se văzu pus să improvizeze un cântec adecvat situaţiei. Transformă cumva „fie-i ţărâna uşoară" în „dormi uşor, dormi uşor!" Şi poema ieşi cum nu se putea mai bine.

Sub vraja monotonă a solfegiului, cele trei roţi de trăsurică şi una de roabă se împăcaseră, pentru că forma lor semnifică, în cele din urmă, armonia.

Şi aşa toate roţile legănară pământul.

TURNUL DE NOAPTE

Poftit să eliberez camera de hotel – instituţia fiind reţinută pentru o mare consfătuire raională – unde osteneam din răsputeri chiar la legendele acestea, nu-mi rămânea altceva de făcut decât să-mi construiesc un turn. Oricât mi-ar fi displăcut această formă arhitectonică (mai ales că nu se putea să nu-mi amintească de afurisitul fildeş ca materie primă), soluţia îmi apărea de neevitat. Nu era de ales. În stradă nu puteam rămâne, aceasta fiind specializată în circulaţie. Să mă urc peste noapte într-un copac (trotuarul expunea câţiva la distanţe egale, tunşi frumos, stufoşi, bănuiesc că destul de comozi)? Oricine m-ar fi putut acuza de supraestimare şi, să recunoaştem, n-ar fi exagerat deloc. Rămânea, aşadar, oricum aş fi întors-o, numai turnul, şi încă ridicat în grabă, fără multe tărăgănări.

L-am şi înălţat cât mai pe scurt, eu în interior, el în jurul meu, ca să-mi iasă exact pe măsură, ca la croitor. Din când în când îmi măsurăm din ochi câte una din cele trei părţi ale corpului şi zideam cu entuziasm mai departe, fredonând cântece însufleţitoare. Iar ca toată lumea să fie convinsă că n-am folosit dinte de elefant, din loc în loc, ca din nebăgare de seamă, lăsam să se vadă direct zidăria: o perie de ghete, nota de plată de la hotel (trimitere răutăcioasă la dialogul cu portarul? nu: un salut adresat consfătuirii), un săpun de ras. Privit din exterior, turnul astfel conceput trebuie să fi făcut chiar o bună impresie estetică, dar asta eu o puteam numai presupune, mie rămânându-mi să degust calităţile interiorului. Acesta, în raport şi cu ritmul în care fusese edificat, se prezenta chiar agreabil. Deşi afară îngheţase tun şi zăpada, muiată peste zi, se făcuse ca sarea, înăuntru o căldură binefăcătoare îmbia la lene şi activităţi rebusistice. Am rezistat, normal, cu greu, tentaţiei şi mi-am reluat lucrul la legende. Într-un colţ îmi atârnasem şi un tablou, o reproducere după Petraşcu, de fapt o ilustrată pe care n-apucasem s-o expediez. Şi aşa, totul devenise cât se poate de intim, ba mulţumeam în gând omului de la hotel că-mi crease prilejul unei atât de reconfortante nopţi. Şi ca să fiu în consens cu toate normele edilitare, am decorat frontonul şi cu numărul trebuitor. Cum turnul meu era situat în faţa unei prăvălii de zarzavaturi care purta numărul 27, eu mi-am pus 27 bis.

Într-un târziu, pentru că fumul de ţigară se îngroşase şi se făcuse şi prea cald, dar mai mult ca să am pretext să fac o pauză, am deschis geamul. Priveliştea ce se putea contempla dădea o rară satisfacţie vizuală. De unde, până atunci, cu tot confortul şi absorbit de lucrul meu, aveam puţin sentimentul singurătăţii, constatam, uitându-mă afară, cu plăcută uimire că de-a lungul străzii se profilau, zvelte şi impunătoare, alte câteva turnuri.

Unul şi-l făcuse dintr-un târnăcop, o bătrână dintr-o traistă cu alune, altul dintr-o citaţie. Un turn se înălţa pe treptele unei frizerii, altul sub o poartă.

Nu mă mai săturam privind. Satisfacţie că exemplul meu fusese contagios şi dăduse atâtea nesperate roade? Sau fiecare turn fusese construit independent, dintr-o fericită inspiraţie, aşa cum mi-l făcusem eu pe al meu? N-aveam timp să mă gândesc la toate astea. Tabloul era atât de mirific, încât mă cucerise cu totul.

Şi nu mă mai înduram să închid fereastra.

LEGENDARUL MELC

Un melc a dat peste o şină de cale ferată. A atins-o cu un corn, apoi cu celălalt, şi-a retras proeminenţele, a stat un timp aşa, pe urmă le-a scos şi a pipăit-o cu amândouă deodată (şi aici pot fi inventariate alte multe gesturi pe care presupunem că melcul le-a făcut, pentru ca fraza să iasă cât mai greoaie şi să sugereze încetineala cu care individul se hotăra la o treabă).

Surprins de un ochi dibaci, incidentul ar fi putut da naştere celor mai felurite interpretări, toate pline de semnificaţii. Iată câteva variante dintr-o droaie:

întâlnirea lenei cu viteza;

melcul care (dintr-un motiv oarecare) s-a hotărât să se sinucidă;

sătul până peste cap de propria-i indolenţă, melcul s-a decis să călătorească cu trenul.

Şi seria e nesfârşită.

Norocul melcului a fost că, în momentul cu pricina, moment destul de lung, nu a fost zărit de absolut nimeni. Intenţia lui nu era alta decât să treacă dincolo.

NEGATIV

Uluitoarea descoperire ştiinţifică pe care vreau să v-o readuc în memorie, încercând un foarte succint istoric al ei, şi care a constituit atâta timp subiectul de senzaţie al discuţiilor din presă sau orale, s-a făcut aproape întâmplător. Şirul adevărurilor cucerite din întâmplare e fără sfârşit; e destul să amintim pe Newton cu mărul căzător, Arhimede cu cada de baie sau, şi mai demult, revelaţia lui Adam datorată tot unui măr.

Ideea existenţei „negativelor timpului" îi aparţine unui savant sărac, al cărui nume e prea cunoscut pentru a mai fi nevoie să-l pomenim. Într-o iarnă geroasă, savantul sărac stătea la gura sobei de tuci şi-şi fuma pipa, fără să aibă aerul că doar câteva secunde l-ar despărţi de una din cele mai pasionante pagini ale istoriei ştiinţei. Când să arunce, însă, o lopată de cărbuni în toc, privirea i-a fost atrasă de o aşchie neagră, sticloasă, în care era întipărită forma unei frunze. Asemenea bulgări de cărbune care păstrează forma unor resturi de foioase sau fanerogame s-au văzut cu miile, nu există muzeu de ştiinţe ale naturii să nu-i aibă expuşi în vitrine, nimeni însă n-a stabilit vreo legătură între acest fenomen, atât de obişnuit, şi un altul necunoscut, pentru a face din ei monopol şi a-i mai feri de ochii curioşilor. Savantul nostru cel sărac a fost, primul, frapat de ciudăţenia acestei împrejurări: o biată frunză, cu nimic deosebită între toate semnele ei supuse căderii, măturării, putrezirii, o frunză oarecare, dispărută şi ea de atâta amar de vreme, acum *inexistentă,* îşi păstrează totuşi, în negativ, forma perfectă. Nu s-ar putea ca...

Odată scânteia ţâşnită, savantul cel sărac a aruncat bucata de huilă în foc să scoată acolo şi alte scântei.

Nu s-ar putea, adică, s-a gândit el, să existe nişte tipare ale existenţei noastre, ale unei fapte, ale unei descumpăniri sau bucurii, ale privirilor, cuvintelor, greşelilor noastre? Nu ale tuturor, atâtea frunze s-au destrămat fără să lase vreun semn, abia câteva, raportate la frunzele tuturor toamnelor, şi-au salvat, fără să ştie, dispărând, urma nervurilor în blocul negru. Dar ceva din patima noastră, un fior, nu dislocă, dispărând, ambianţa care să-i păstreze, după ce el nu mai e, vibraţia pentru eternitate? E exclus, ilogic să piară totul, tot ce a fost o clipă măcar viu, pentru că viaţa, fie ea de-o clipă, trebuie să se poată măsura cu o întreagă, fără început şi fără sfârşit, neclintire.

Şi, până să se stingă pipa, posibilitatea existenţei tiparelor negative ale îndepărtatelor, dispărutelor ipostaze umane era formulată.

A urmat seria verificărilor practice ale ipotezei, primele experimente soldându-se cu sacrificii omeneşti – tributul oricărui pionierat. Astfel, s-a

provocat erupţia unui vulcan în apropierea oraşului Pompei, unde s-au obţinut, într-adevăr, câteva tipare excelente, dar se ştie cu ce preţ. S-a încercat, apoi, să se folosească drept material de mulaj *timpul*. S-au disecat nenumărate blocuri de timp trecut, înăuntrul câtorva găsindu-se goluri în formă omenească foarte exact păstrate, neajunsul fiind acela că timpul, nesuferind discontinuitatea, provoca enorme perturbaţii la fiecare nouă tăiere. Odată cu perfecţionarea tehnicii, s-a ajuns ca, folosindu-se un procedeu asemănător razelor X, să se poată vedea cu destulă claritate formele lăsate înăuntrul structurii timpului de foarte îndepărtaţi înaintaşi ai noştri. Problema părea astfel definitiv rezolvată practic, folosul aplicării ei în diferitele ramuri ale ştiinţei fiind de proporţii inimaginabile. S-a şi trecut imediat la fructificarea epocalei izbânzi a spiritului omenesc, una din primele acţiuni fiind căutarea „tiparului" lăsat de savantul sărac (dacă e cu putinţă chiar în momentul în care îşi fuma luleaua la gura sobei) pentru a fi decorat.

Dar tocmai când victoria se anunţa asigurată, a fost de ajuns o mică, neînsemnată greşeală... Oamenii s-au arătat în curând mai puţin curioşi faţă de figurile antecesorilor dispăruţi şi mai interesaţi pentru fixarea propriilor tipare cu care să fericească posteritatea. Au început pe ruptele să-şi comande statui în mărime naturală, cât mai naturalist executate, semănându-le aidoma ca nişte măşti mortuare, în cele mai impresionante poziţii, ba cu o mână ridicată în sus, ba meditativi până la încruntare, pentru ca stră-strănepoţii să nu-i poată decât admira, judecând că în jurul bronzului timpul se va sedimenta mai trainic decât în contact cu perisabila carne. Timpul, cu toate astea, credincios firii sale, nu se apropia decât de ceea ce e trecător, de statui se ferea ca de sperietori, în jurul lor lăsând câte o găoace diformă ca şi cum toate ar fi fost învelite în gogoşi de mătase. Atunci, oamenii au început să se expună de-a dreptul, dar tot impozanţi (din justificata şi nobila grijă pentru impresia viitorilor admiratori), fie că luau masa, fie că scriau sau surâdeau unei tinere cunoştinţe. (O idee despre înfăţişarea lor se poate face privind oricare din vitrinele fotografilor, mijloc şi acesta, dar infinit mai modest, de imortalizare). Nu-i mai vedeai decât bărbieriţi, cu cravată şi foarte solemni, chiar şi în cele mai indiscrete manifestări vitale. Timpul în naivitatea lui (pentru că trebuie spus: timpul nu-i decât un mare naiv; nedezminţita, încăpăţânata sa obiectivitate e suficientă dovadă) îi lua tot drept statui şi se prelingea pe lângă ei, ca în jurul unor mătăhăloase gogoşi de mătase.

FĂRĂ CONCLUZIE

— Fă-mi şi mie o legendă! E greu? mă ia într-o zi din scurt un domn foarte solemn şi autoritar, înfiinţându-mi-se în casă fără să sune, fără să bată şi fără să dea nici cea mai mică bună-ziua.

— Nu e greu, zic. Putem face din materialul nostru sau din materialul clientului.

— Stai, nu te pripi! Mie mi-o faci din materialul meu. Eu îţi dau materialul şi dumneata urmează numai s-o faci. Nu vreau să-ţi fie prea greu.

— Nu e greu...

— Lasă astea! Uite cum să mi-o faci: puţin lirică, puţin grotescă, puţin vitriolată, puţin gratuită. Acum că ţi-am dat toate indicaţiile, e ca şi făcută. De-aci încolo e foarte: uşor.

— Da, da, ştiu, bine, bine... dau din cap puţin timid, puţin dezorientat, puţin mândru de încrederea ce mi se acordă, puţin speriat.

— Stai, să n-o luăm aşa uşor, îmi reteză el mişcarea capului, solemn şi autoritar. Aşa mi-o faci până la concluzie. Asta-i moda, mă rog, nu putem nici noi să fim altfel decât toată lumea. Concluzia, în schimb, bagă bine de seamă, să nu mi-o faci nici lirică, nici grotescă, nici vitriolată, nici gratuită. Dar ce să-ţi mai spun eu cum s-o faci, eşti de meserie! Şi să ştii că pe mine, de fapt, numai concluzia mă interesează.

— Înţeleg! mă gârbovesc eu sub greutatea unei sarcini enorme ce-o simt lăsându-se din mâna lui autoritară, ca dintr-o macara, asupra firavilor mei omoplaţi.

— Dacă o să ai vreo nelămurire... şi-mi dă una peste umăr, în semn de salut, de încurajare, sau ca să-mi încerce rezistenţa la sarcini.

Asta s-a întâmplat acum aproape un an. De atunci m-am frământat într-una cum să i-o fac. Pentru că, recunoaşteţi, pe un domn foarte solemn şi autoritar nu-l poţi nici refuza, nu-l poţi nici întârzia, nu-l poţi nici mulţumi, într-un cuvânt nu-i poţi face nimic. Şi ar fi ieşit ea cumva, dar când îmi aduceam aminte indicaţiile lui referitoare la concluzie... Îi notasem cuvintele, le-am memorat, le-am studiat individual şi în colectivul familiei. Îmi dădeam seama că sunt foarte preţioase şi, tocmai pentru că erau atât de preţioase, nu găseam nimic pe măsura lor.

M-am gândit să pornesc chiar de la el, domnul foarte solemn şi autoritar, el care trebuia să constituie miezul, sensul întregii legende. El avea deasupra rădăcinii nasului, acolo unde obişnuit se găsesc nişte cute, o umflătură cam de mărimea unei nuci, roşie-vânătă, prevăzută cu peri groşi şi rari. Ce-i drept, era dizgraţioasă la privit şi tot timpul cât mi-a trasat comanda mă încerca ispita de a o netezi cu ceva. Chiar căutam (în gând) prin magazie

obiectul cel mai potrivit şi-mi imaginam cu satisfacţie operaţia. Acum, însă, la masa de scris, umflătura îmi apărea suportabilă, ba chiar frumoasă, pentru că arta înnobilează. O asemănam cu acele monumentale gorgane în care căpeteniile scite erau înmormântate călare. Perii rari erau ierburi ţepene de stepă, dârze, ţepoase. Ce cadavru frumos trebuia să troneze călare sub fruntea domnului autoritar şi solemn!

În felul acesta legenda prindea să se înfiripe. Când studiam, însă, indicaţiile cu privire la concluzie, totul se învălmăşea, din cauza derutantei lor clarităţi, mă luau nişte ameţeli şi pe o rază de câteva blocuri mercurul urca vertiginos în termometre.

Până la urmă am făcut legenda aceasta. Fără concluzie.

MAREA BUCURIE DE A FI EROU

Renumitul meu personaj Tim-Tilin, după ce-l utilasem cu barbă şi-l numisem mai-marele piticilor, operând pentru asta o riscantă retrogradare a lui Barbă-Cot; îi bătusem pantalonii în ţinte şi-i cususem fermoare de diferite mărimi, punându-l, cu armă şi ochelari fumurii, pe cal; îl făcusem detectiv şi marinar, îl naufragiasem şi-l scăpasem de fiecare dată ca prin minune; îl recomandasem cu cele mai abile referinţe cititorilor şi, într-un cuvânt, îl făcusem celebru – dădea, de un timp, faţă de mine, cele mai îngrijorătoare semne de recunoştinţă. Personal îl înzestrasem cu o fantezie nelimitată şi din partea lui mă puteam aştepta la orice. Nu prevăzusem, însă, episodul sentimental la care mă voi referi şi nici prin gând nu-mi trecuse că gratitudinea lui se va manifesta într-un mod atât de atroce. Bunul şi nedespărţitul meu prieten, os din osul meu, mă depăşise de departe, pe mine, creatorul său, cu modul în care avea să-mi mulţumească pentru că-i dădusem viaţă şi-i asigurasem notorietatea incomparabilă cu a nici unuia din personajele mele.

Într-o dimineaţă, probabil după o noapte de insomnie din partea lui, în timp ce eu dormisem dus, găsind el că situaţia de autor e mai mult decât extenuantă, în raport cu aceea foarte comodă de erou literar, s-a decis să-mi facă plăcuta surpriză de a ne inversa rolurile. La opt fix (ora Europei răsăritene) el s-a metamorfozat în autor, pe mine transformându-mă automat în eroul său. Şi aşa, Tim-Tilin a început, să scrie despre mine. Compunea că eu îmi trec mâna prin păr şi, ca la comandă, dreapta mea se răşchira prin păr, mă punea să stau pe scaun şi stăteam docil, mă trezea şi eu săream în sus din cel mai dulce somn de după-amiază, ca să animez o şedinţă cu intervenţia mea în contradictoriu; mă certam cu superiorii, mă bărbieream şi mă împuşcam în cadenţa frazei lui; mă angaja să scriu o poezie atât de proastă că toată presa centrală mă dădea pe mâna revistelor provinciale să mă execute; aranja ca acelaşi poem să fie tradus în câteva limbi de circulaţie, urmarea fiind că toată presa centrală mă elogia furtunos, descalificând organele publicistice locale care „dând dovadă de o opacitate...” etc. Şi aşa ducea el toată truda, în scris, mie revenindu-mi doar uşoara sarcină de a executa. Devenisem pe rând, într-un interval record, erou pozitiv, negativ şi negativ-pozitiv. Restul foştilor mei confraţi, scriitorii, îşi dădăceau personajele cu insistente referiri la mine, ştiut fiind că asupra eroilor literari, ca asupra copiilor, exemplul concret are o puternică înrâurire educativă: „fiţi şi voi ca Z.” sau „nu faceţi şi voi ca Z, detestabilul erou al lui Tim-Tilin!” Am fost, astfel, fără niciun efort din partea mea, decât acela de a executa, discutat, elogiat, criticat şi ajustat, ilustrat, clasificat,

încadrat în diverse încrengături, contestat, revendicat, aruncat la coş, compactat şi broşat. Bucuria mea, în aceste împrejurări, ar fi trebuit, ziceţi voi, să fie nemaipomenită; zic şi eu, dacă m-aş fi putut bucura când îmi ardea mie, nu numai atunci când indica pana lui Tim-Tilin. Adevărul e că Tim-Tilin, înzestrat de mine cu nenumărate virtuţi, dar sceptic, nu era un autor vesel şi ca atare pasajele ce mi le rezerva spre îmbucurare erau aproape inexistente.

Tim-Tilin, care în lunga lui perioadă de eroism literar a învăţat de la mine multe, a avut grijă să nu mă fericească cu o fantezie suplimentară, care odată şi odată să se întoarcă împotriva lui, astfel că n-am reuşit încă, într-o dimineaţă oarecare, să repar substituirea de roluri, la care, în secret, aspir. Tot ce-am putut face a fost să înjgheb, telegrafic, confesia asta. Pe care el, citind-o, ar fi în stare să mă ia deoparte:

— Ce dracu, mă, tu trăieşti cu impresia că asta e, aşa, o păsărică a mea? E o sarcină ca oricare alta. Fii şi tu erou, dacă nu eşti mai indicat într-un alt sector cât de cât serios!

ÎNTÂMPLAREA CU F.V. ŞI C.T.

Nu-i nici atât de uşoară şi nici nu se face chiar la-ntâmplare povestirea în scris a unui fapt, petrecut sau imaginar, cum ar putea să pară unui cititor mai neatent. Cine-şi închipuie aşa se trădează a fi cu totul străin de sculptura în piatră sau lemn. În cazul acelei arte, printre alţi factori, trei se prezintă ca neapărat de luat în seamă: *subiectul,* care pretinde să fie tratat după natura lui, *artistul,* care vine cu o viziune proprie şi, în al treilea rând, *materialul* de cioplit – şi lemnul, dar şi piatra, având fibrele lor pe care trebuie să le respecţi şi în caligrafia cărora eşti nevoit să-ţi scrii sculptura; altfel crapă. Din această trinitate, câte unul din componente devine predominant, după caz. O dată, subiectul; amintim, spre exemplificare, cele mitologice, un fapt istoric consacrat, o păţanie importantă prin ea însăşi şi prea bine cunoscută; toate acestea, şi altele de felul lor, îşi subordonează atât viziunea dăltuitorului cât şi materialul, pretinzând o rezolvare conformă cu tiparul (relativ) sub care au fost adoptate de opinia colectivă. Altădată, viziunea artistului, acesta, subiectiv, având a transmite prin intermediul subiectului o experienţă personală, o dimensiune sufletească. În fine, poate să dea tonul materialul. Un trunchi de lemn, cu nodurile într-un anumit chip dispuse, se întâmplă să sugereze o formă, numai aceea înscriindu-se, ca un personaj metamorfozat de o vrajă rea, în miezul lui. N-ai decât s-o descoperi, să iei barda şi s-o eliberezi. O operă din prima categorie dă teoreticienilor prilejul să insiste asupra veridicităţii; una dintr-a doua relevă îndeosebi personalitatea autorului, portretul său spiritual; al treilea fel pune în evidenţă execuţia stilistică, virtuţile de tehnică.

Cele trei elemente, compunând un tot, se şi luptă în acelaşi timp între ele, fiecare având adversari pe celelalte două. Omul, ca să-l luăm pe el, are de învins subiectul, ca şi rezistenţa pietrei sau lemnului, acestea nelăsându-se aşchiate decât într-un anume chip.

În ramura scrisului lucrurile nu stau deloc altfel, cuvintele având şi ele nervurile şi nodurile lor.

Noi am expus, s-a văzut, problema la modul cel mai didactic şi care e şi cel mai dătător de plictiseală. Glumind, am putea spune că efortul la care l-am supus pe cititor a fost administrat pedagogic, ca acesta să perceapă, măcar şi numai auzind, chinurile prin care trebuie să treci când te apuci de o compunere, cât ar fi ea de prizărită. Dar, în realitate, intenţia noastră n-a fost atât de inumană. Am vrut numai să indicăm pista adevărată pe care s-o apuce, dezvăluindu-i de la bun început că povestirea ce urmează face parte întru totul din prima familie de lucrări, cu primatul subiectului, autorul

neîncercând altceva decât să-l expună cât mai fidel, cenzurându-şi cu cruzime orice pornire spre exagerare sau adaos de imaginaţie.

Iată cum s-au petrecut lucrurile.

F.V., angajat al oficiului poştal din G. – o comună de curând declarată oraş – pătrunse pe poarta bunului său prieten C.T. Se gândi să-şi urecheze verbal amicul că tot nu şi-a îndreptat numărul de la intrare. El nu se uita la numerele caselor, aici toţi erau rude şi cunoscuţi, în cazul lui C.T., însă, pentru că la el ţinea cel mai mult, nu se putea să nu-l intrige aşezarea alandala a tăbliţei, lucru de mirare când e vorba de un om de corectitudinea acestuia. De câte ori intra la el, F.V., uzând şi de calitatea sa oficială, se hotăra să i-o spună verde-n faţă, dar totdeauna se luau cu alte poveşti şi uita.

Intră, scuturându-şi picioarele şi zâmbind, fără să dea bună-ziua. Cei doi prieteni se cunoşteau demult, copilăriseră împreună, ba F.V. îi datora în bună măsură lui C.T. ocuparea postului de factor poştal, aşa că ei excluseseră din raporturile lor (mai exact: nu le avuseseră) orice formalităţi cât de cât oficiale. Intrau unul la altul ca acasă şi salutul ar fi fost chiar nelalocul lui.

— Nu mi-ai adus cumva un ied? îl întâmpină C. T., dând vizibile semne de bucurie la apariţia neaşteptată.

Surprins, F.V. avu un moment impresia că prietenul său face aluzie la sprijinul dat când cu ocuparea postului, pentru care poştaşul nu-i făcuse, ce-i drept, nicio cinste, nici măcar cu o bere. Se răzgândi însă imediat, fiind sigur că C.T. n-ar aştepta niciodată nimic drept răsplată, sau, în tot cazul, nu i-ar pretinde un ied. Socoti mai degrabă că prietenul său trebuie să fi suferit vreun accident (cum de nu se auzise nimic?) şi-n astfel de situaţii oamenii nu e bine să-i mai şi enervezi. De aceea îi răspunse cum putu mai dulce şi mai liniştitor:

— Nu, azi stau prost şi cu telegramele. N-am decât câteva recomandate, restul simple. Şi ziarele.

La intrarea lui F.V., C.T. lucra la nişte registre pe care n-apucase să le pună la punct în orele de birou. Acum le lăsase deschise pe masă, uitase de ele şi insista:

— Hai, dă-o dracului, mă V., nu se poate să nu-mi fi adus un ied!

— Nevastă-ta unde-i? întrebă F.V. ca să schimbe vorba, dar şi interesat să nu stea singur cu prietenul său.

— Sus, arătă C.T. spre grindă.

F.V. auzise nişte zgomote prin pod, dar crezuse că e pisica după şoareci şi răstoarnă ştiuleţii de porumb. Putea însă la fel de bine să fie şi I., soţia lui C.T.

— Ei, mă mai ţii mult aşa? Mi-l dai ori ba? Să ştiu.

Până la urmă, F.V. pricepu că amicul său nu aşteaptă de la el nicio scrisoare, ci vrea realmente un ied adevărat. Cum stătea pe scaun, cu căciula pe un genunche, băgă mâna în traista de piele şi scoase un ied alb cu pete cărămizii deasupra ochilor, pe spinare şi deasupra cozii smucite fercheş în sus, dându-i drumul prin casă.

În culmea fericirii, C.T. se lăsă în patru labe, chircindu-se să fie cât mai aproape de mărimea iedului cu care prinse a se bate cap în cap. Îi urmărea toate apucăturile, sălta picioarele cum făcea acela, sărea ca el şi behăia subţire, cristalin.

Iedul făcu ocolul camerei, îi repezi una oglinzii de toaletă, sări pe un scaun, dar cum C.T. îl provoca mereu la împuns, îi mai dădu câteva în cap.

După care îşi puse picioarele de dinainte pe masă, începu să ronţăie învelitoarea de muşama, trecând apoi să roadă colţurile registrelor.

Speriat, C.T. interveni, îi arse o palmă peste bot şi dintr-o ochire verifică dacă n-a fost vătămată vreo rubrică.

Stricăciunea arătându-se neînsemnată, se aşeză iar pe jos, trăgând iedul de bărbiţă şi scăldându-l într-o privire plină de drăgălăşenie.

F.V. îşi luă traista şi ieşi. Abia în stradă îşi aminti că, mai cu una, mai cu alta, iar uitase să ridice chestia cu numărul de la intrare.

4 ESTE MAI MARE DECÂT 3

Dumana obişnuia să numere firele de iarbă pe care le păştea şi anume, le număra din trei în trei. Operaţia asta o făcea de patru ani, dar era foarte nefericită şi în fiecare noapte se gândea la asta. Într-o dimineaţă s-a repezit în câmp înaintea celorlalte, a numărat patru fire, apoi încă patru şi tot aşa păştea, numărând din patru în patru până a constatat cu satisfacţie că reuşeşte de minune. Câteva zile n-a spus nimănui nimic, păştea mai departe singură să nu fie observată, dar nu era prea fericită şi într-o seară s-a destăinuit vecinului său, măgarul.

— Înainte câte fire mâncai? a fost acesta foarte curios.

— 635.970.

— Şi acum?

— 635.970.

— Păi...

— Aşa mănânc mai mult pentru că 4 e mai mare decât 3. Dar mi-am găsit şi eu cu cine să stau de vorbă. Aşa-mi şi trebuie. Măgarului...

INVENŢII

Înainte de inventarea liftului, acesta zăcea într-o magazie uriaşă, sub cheie, înconjurat de o droaie de alte obiecte, aşteptând să-l scoată cineva de acolo şi să-l inventeze. Şi, cum spuneam la început, în jurul lui era o droaie de alte obiecte care aşteptau acelaşi lucru, dar chiar lângă el se găsea un tirilimsen.

— Nu mai vine nimeni să ne inventeze! oftă într-o zi liftul.

— Pe tine o să te inventeze cineva, oftă tirilimsenul, dar eu n-am nicio nădejde să ies vreodată de aici.

— Nu fi atât de trist, încercă să-l consoleze liftul. De ce să nu te inventeze şi pe tine?

— N-ar fi greu deloc, dar oamenii inventează numai ce le lipseşte, îi ştiu eu, şi de mine n-are nimeni nevoie.

— Lasă, după ce o să fiu eu inventat, o să intervin pentru tine.

De atunci liftul se defectează mereu şi de câte ori vine omul să-l repare, îl întâmpină de departe:

— Ştii de ce te-am chemat? Inventează, dom'le, tirilimsenul ăla...

AVANSAREA LUI ZEUS

Zeus se plimba într-o zi prin parcul din faţa muzeului. Se întâlni cu un frizer.

— Ne-aţi mai trecut demult pe la noi, îi zise acesta.

— Am fost tot ocupat. Dar ţi-am trimis în fiecare zi când ar fi trebuit să mă rad un leu cincizeci. Nu i-ai primit?

— Ba da, maestre, vă sunt foarte recunoscător. De altfel nu-i nevoie să vă şi radeţi. Barba vă vine foarte bine.

— De acuma nici n-aş mai putea veni, adăugă Zeus, arătând clădirea muzeului. Am fost transferat aici. N-o să-mi mai permit să mă plimb. Au de gând să mă avanseze statuie.

Frizerul fu foarte uimit şi vru să mai spună ceva, iar Zeus, la rândul său, vru să-i răspundă, dar nu mai apucară pentru că bătrânul ducându-şi mâna la barbă observă că aceasta se făcuse de piatră şi de emoţie încremeni. Frizerul nu mai avu timp să cugete că într-o asemenea barbă şi-ar strica briciul de pomană, iar Zeus nu mai avu timp să cugete că acum nu mai cugetă nimic fiind pe de-a-ntregul de piatră şi că prin urmare frizerul îl plictiseşte. Aşa că se salutară ceremonios şi plecară.

SOLZUL

Pe vremea lui Serviu Tuliu, într-un orăşel din Asia-Mică trăia un vânzător de peşte care nu văzuse niciodată marea. El simţea o uşoară tristeţe gândindu-se că peştii care-i trec prin mână în fiecare zi au străbătut ape întinse, distanţe uriaşe, în pumnul lui se adunau ca într-un ghem toate mările cunoscute atunci, şi el nu văzuse încă marea.

— La vară tot o să mă duc, îşi zicea el. O să vorbesc cu nevasta să mă lase, şi în concediu plec. Dar nici n-ar trebui să mai aştept; vara pe trenuri e o nenorocire şi apoi la noi, în Asia-Mică, nu-i aşa de frig nici acum. Ar trebui să vorbesc cu nevasta şi să plec.

Aşa se face că într-o zi însorită a ajuns pe malul mării. Plaja era aproape goală. Nişte copii se jucau. O sirenă stătea întinsă la soare cu braţele sub cap. Omul dădu să o ocolească, dar ea, luându-şi ochelarii de soare de pe ochi, îi zise:

— Nu aveţi cumva un chibrit?

— Ba da, răspunse el şi-i întinse cutia de chibrite.

— Am nişte ţigări turceşti, adăugă sirena. A sosit ieri un vas turcesc şi mi le-a dat un marinar.

Apoi îi înapoie chibritele şi-i spuse zâmbind:

— Mulţumesc! Ia un solz din coada mea şi când vei avea nevoie de mine să-l aprinzi.

Omul a stat câteva zile pe-acolo, dar în cele din urmă s-a întors la nevastă care i-a sărit şi l-a prins de gât:

— Ce mi-ai adus de la mare, iubitul meu?

— Uite, ţi-am adus un solz, dar să nu te pună ceasul rău să-i dai foc, că bine nu va fi de noi.

Femeia a rezistat cât a rezistat, dar cum în Asia-Mică femeile sunt curioase din fire, într-o noapte n-a mai putut răbda, s-a întins încet şi a luat din noptieră solzul, a luat un chibrit şi, cu mâna tremurătoare, a scăpărat. Cât ai bate din palme, cioc-cioc la uşă: sirena...

De acolo s-a lăsat un scandal nemaipomenit.

Nevasta ţipa:

— Om serios eşti tu, să-mi vină în casă stricatele alea, n-ai decât s-o iei şi să te muţi cu ea pe litoral. Eu cu tine nu mai stau. Divorţez...

Cealaltă de dincolo:

— Mincinos neruşinat, mă faci să fac atâta drum şi nici nu spui că eşti însurat...

Legenda nu spune ce s-a întâmplat în continuare.

RĂPUNEREA HAOSULUI

E interesant şi întotdeauna instructiv să urmăreşti legătura dintre sensul unei legende şi mediul în care aceasta a luat fiinţă. Să luăm, de pildă, imaginea *despărţirii apelor de uscat*, prin care un vechi gânditor şi poet, folosindu-se de elementele cele mai familiare, exprima o abstracţiune cosmică. Metafora, cum nu se poate mai plastică, a apărut în Orient unde uscatul e într-adevăr uscat, iar apa, puţină şi preţuită, când nu se evaporă de-a dreptul, alunecă la suprafaţă, neaderând la solul pietros, ca argintul viu. Aceste două stări ale materiei, acolo atât de tranşant deosebite, duşmănoase, cerându-se delirant şi respingându-se după toate normele dialecticii, au putut, în peisajul respectiv, să plasticizeze o idee, slujind-o excelent. Subliniem: în peisajul respectiv, unde ele există cu totul diferenţiate. Ceea ce nu se poate spune despre satul V. din Alliviera, ca şi despre altele din jur, unde pământul şi apa trăiesc împreună, amestecate, încât e foarte greu să precizezi unde sfârşeşte unul şi începe alta, totul reducându-se la o armonie deplină, adică la un mâl general. Apa e un fel de mocirlă groasă, un soi de pastă scoasă printr-o înaltă tehnicitate, cu un dozaj savant alcătuit, nici prea tare, nici prea subţire, vâscoasă, în care să nu poată trăi nici peşti, nici broaşte, nici ţipari; „uscatul" – exact la fel. Piatra e inexistentă, nu vorbesc de piatră ca material de construcţie, ci ca element, încât exploratorul se înfundă la început până la glezne, apoi până la genunchi, până la brâu, până la grumaz, până la urmă rămânându-i să-şi reteze capul, zmeul neexistând în epoca noastră. Se folosesc cataligele, pentru că e mult mai plăcut să te simţi scufundat până la glezne, până la brâu, pe un aparat, fie el şi primitiv, decât cu tălpile goale. Să nu se înţeleagă că peisajul e lipsit de măreţie. Pornit de dimineaţă, odată cu ziua, e impresionant să te vezi, sub un pieziş şi violent răsărit de soare, îngropat pe jumătate într-o lavă urduroasă, făcând un pas, apoi încă un pas. Cu pieptul semeţit deasupra, parcă ai fi un munte în deplasare. Nu poţi încă, fireşte, să vorbeşti despre despărţirea apelor de uscat, momentul acesta plasându-se în viitor, dar te simţi cu voluptate un personaj semizeic sau eroic, dinaintea Genezei, care prin porţiunea rămasă deasupra afirmi principiul victoriei asupra haosului. Sunt învingător, zici, apele vor fi în curând despărţite de uscat şi eu, cel cu catalige, voi călca pe un tărâm ferm şi voi bea apă limpede, ca lacrima. Ce poate fi mai înălţător decât acest sentiment?

O ZI FRUMOASĂ

În ziua aceea frumoasă, toate statuile erau triste.

Spunem atât de des „zi frumoasă” şi nici nu ne gândim câte trebuie făcute pentru asta. O zi frumoasă nu se obţine atât de uşor ca o rochie sau ca un autoturism, care pot fi frumoase singure, chiar dacă totul în jurul lor e urât. Ziua le cuprinde pe toate şi ea numai atunci e frumoasă când totul, totul e foarte frumos. Lumina trebuie să se potrivească într-un anume fel, nu mai strălucitoare şi nu mai scăzută, frunzele să-şi arate verdele cel mai ascuns, sau să cadă, nici cu fast, nici cu nepăsare, omeneşte, apele să doarmă, sau să se învolbureze dacă vor, firesc, să se găsească un cântec prelung şi tăcut pentru toate. Asta se obţine greu şi rar de tot, dar se întâmplă câteodată. Broasca e considerată un individ dizgraţios, dar se întâmplă să se realizeze câte o zi frumoasă cu foarte multe broaşte, naive şi umede, gâlgâitoare ca pulsul viu al sângelui nostru şi al sevelor, după cum poate fi întâlnită o zi frumoasă prin care trece un şarpe rece, împodobind-o, sau o zi frumoasă în care se topeşte până la nerecunoaştere, până la dispariţie, un sentiment sau o înmormântare.

Dar ziua de care pomeneam era atât de frumoasă încât, între surorile ei, era unică: ziua când toate statuile erau triste. Statuile aveau chipuri de oameni, unele întregi, unele numai de la gât în sus, cu ochi, cu gură şi înghiţitoare, fără piept şi inimă, unele călare – ca oamenii. Câte una se agita în nemişcarea ei de piatră, dar piatra are cu totul alte manifestări şi trecătorii tresăreau dacă se uitau la ceas, sau dacă îi jena un pantof, sau dacă îi striga un claxon; nimeni, însă, nu tresărea la neliniştea unei statui. Şi, dacă ne gândim bine, nici nu merita, pentru că era vorba de o nemulţumire individuală şi societatea ar avea prea mult de lucru dacă s-ar uita la fiecare din componenţii ei.

Dar ziua aceea frumoasă era unică pentru că s-a nimerit ca toate statuile care se frământaseră fiecare de capul său, să fie tocmai în ea, toate, toate triste. Vă închipuiţi, aproximând numărul statuilor de pe glob, ce împrejurare rară, unică era aceasta. Coincidenţa putea fi amânată mereu, până a nu se mai întâmpla şi, dintr-odată: o zi în care toate, toate statuile sunt triste.

Constataseră, adică, ele, că au chipuri de oameni, asemănătoare cu toţi cei care aleargă, se logodesc şi se ceartă, ba chiar identice cu ale unor oameni care au trăit, au alergat, s-au bucurat, s-au înspăimântat şi au murit – dar acesta e doar chipul. Inima lor e de piatră, ele nu-s decât pietre cu chip de oameni, şi se uitau cu invidie la pietrele de pe drum, sfărâmate de tălpi şi de roţi, la pietricelele aruncate în păsări sau în geamuri, la pietrele de moară

care se sfârşesc împlinindu-şi soarta lor, la cele de râu, respectate prin nebăgare în seamă de apă, de peşti şi de raci. Numai ele, blestemate să poarte un chip străin, întemniţate într-un chip străin.

Cu ce-s vinovate ele că au fost mai întregi, mai de preţ decât altele? De ce falsul nu se aplică exemplarelor mici, neînsemnate, ordinare? De ce mistificarea trebuie să-şi descarce blestemul numai asupra vinelor lor de marmoră, albăstrii, roşii, cenuşii ca viaţa? Cu ce-s vinovate că s-au născut mari şi frumoase ca să fie urmărite ca răufăcătorii şi să fie schimbate, să nu fie lăsate să-şi trăiască viaţa lor de piatră, o viaţă tăcută şi inofensivă ca toate vieţile?

Ziua aceea era frumoasă şi tristă pentru că se întâmplase ca în ea toate, toate statuile să fie triste. Sau poate că ele sunt triste în fiecare zi, dar pe noi ne strâng pantofii, ne avertizează claxoanele, sau avem de făcut cumpărături şi nu observăm zbaterea lor tăcută, de piatră.

ORDINE

Era într-o vreme, cu mult înainte ca lumea să se organizeze pe coordonatele foarte precise şi limpezi de azi. Timpul nu se alesese din lucruri, era una cu spaţiul şi te puteai deplasa prin el în voie, dintr-o zi care urma să vină în alta care a fost, ca dintr-o stradă în alta. Lucrurile, la rândul lor, aveau atributele timpului. Întâlneai lesne un copac viitor sau unul mai-mult-ca-perfect, ori o piatră în care trecutul şi viitorul se găseau la un loc, amestecate. În loc să străbaţi un sfert de oră, te trezeai parcurgând o pasăre: erai pe rând fulg, fâlfâit de aripă, ca la urmă să fii ciripit pe cioc. Spuneai atunci: trecu şi mierla asta! cu naturaleţea cu care zici: trecu încă un sfert de oră şi nu făcui nimic. În loc de decenii sau secole, lumea brăzda câte-o mare, din picătură în picătură, din val în val, şi, cu nerăbdarea cu care se aşteaptă o vacanţă, puteai auzi: Fă-mă, Doamne, mai repede o insulă, sau fă-mă, Doamne, un rac, ceva, că de-atâta apă mi s-a înalbăstrit sufletul! Calendarele arătau ca nişte atlase geografice, ca nişte planşe de botanică, zoologie, mecanică fină, sau geologice, după cum geografia număra printre continentele ei secole întunecate sau de aur. Evocările se făceau cam aşa: Îţi aminteşti când ne-am întâlnit într-un dovleac? Eu eram un fir de miez galben, iar tu un strop de zeamă. Şi ce ne-a mai plictisit sămânţa aia cu planurile ei că ce-o să facă ea după ce se coace!... Unu-ţi dovedea cu acte în regulă că s-a născut în partea de sud-vest a unei zile, la o oră cu multe ramificaţii şi plină de muşchi. Se înţelege că totul avea aspect de harababură cu consecinţe dintre cele mai nefericite. Una din urmările care ridicau mai dese dificultăţi era aceea că, la predarea genului epistolar, elevilor nu li se putea explica nicicum necesitatea ca o scrisoare să aibă trecute în colţul drept de sus data şi locul, acestea fiind atunci noţiuni nediferenţiate. Aşa stând lucrurile, scrisorile ieşeau toate trunchiate şi în consiliile pedagogice se discuta aprins şi îndelung dacă faptul trebuie privit ca o greşeală, cu aplicaţie în catalog, sau ca reflectând o realitate căreia n-ai ce să-i faci. În cele din urmă, din motive pur didactice, pentru a se pune odată capăt acestei dezordini, s-a hotărât ca timpul să fie timp şi spaţiul spaţiu, fiecare cu treburile lui. Şi aşa s-a ajuns la ordinea în care ne găsim, când fiecare element e strict delimitat şi atât de bine cunoscut încât nu-ţi trebuie mai mult de câteva cuvinte pentru a-l prinde într-o formulă clară şi cuprinzătoare.

MÂINILE AFRODITEI

În biroul unei societăţi de asigurări se prezintă o zeiţă de marmoră.

— Bună ziua!

— Săru-mâinile! Doriţi o asigurare? Pe câţi ani?

— Pe 4000. Deocamdată.

— Numele dv?

— Afrodita.

— Trebuie numai să achitaţi ceva înainte.

Zeiţa îşi analizează dezorientată corpul, e aproape goală, n-are nicio pungă la ea. Întinde spre funcţionar mâinile goale. Funcţionarul îi rupe braţele şi o înregistrează într-un dosar.

— Semnaţi aici vă rog.

— Mulţumesc. La revedere!

— Cu mare plăcere. Săru-mâinile!

DOI BUNI AMICI STAU DE VORBĂ, LA SOARE.

— Crezi că animalele au vorbit vreodată, aşa cum se susţine îndeobşte? îl întrebă viezurele pe bătrânul urs. Şi cum se chiar reproduc fel şi fel de conversaţii de-ale lor prin cărţi. Mie nu prea îmi vine să cred.

Stăteau amândoi culcaţi la soare, cu spinările rezemate de un butuc uscat, aşteptând să vină toamna. Câte o lăcustă le ţâşnea, ba dintr-o parte, ba dintr-alta, pe sub nas, ei dădeau cu laba după ele, mai mult din plictiseală, dar le era prea lene ca să le chiar prindă.

— Nici eu nu prea cred, răspunse ursul, dar ce-ţi veni? Nu văd de ce am fi renunţat la o îndeletnicire atât de puţin costisitoare cum e darul vorbirii. Cred că niciodată n-am vorbit.

Bătrânul urs se exprima ales, puţin preţios, şi chiar şi acum când îi era foarte lene îşi alegea cu grijă cuvintele.

Tăcură un timp şi, la soare, cu ochii aproape închişi, priviră cum trece vremea.

— Dar ce-ţi veni? întrebă iar ursul într-un târziu.

— Ia, mă gândeam aşa că atunci ce-s toate invenţiile astea cu fel şi fel de discuţii între animale.

— Cum zici: invenţii. Ce, n-ai mai văzut?

Deasupra lor se rotea o buliganie, uşor, abia perceptibil, cu aripile nemişcate, semn că acolo sus timpul trecea foarte încet, abia-abia se mişca.

— Cere ploaie, zise bătrânul urs. Ea nu poate bea apă decât de pe aripile ei. Apă de ploaie, fără săruri, adăugă în stilul lui puţin preţios.

Butucul trosni înfundat, neauzit, abia simţit prin blănuri de către cei doi, semn că şi în el timpul dormea demult şi numai cine ştie când se mai urnea câte puţin.

O veveriţă zbughi, uşoară, de pe o creangă pe alta, într-un arbore vecin.

— Cucu! zise bătrânul urs, dar ea, sfioasă, se şi topise prin razele şi umbrele paltinului.

— Şi mă mai pândeam, se potopi de râs viezurele, cum ai arăta tu dacă ai vorbi.

— Du-te dracului!

Era cald, o căldură egală, într-o cumpănă nemişcată. Timpul mergea ce mergea, apoi uita de el, aţipea, mai ales când nimerea în câte un burete de iască, şi cine ştie când se trezea să iasă şi să mai mişte puţin până într-o cicoare unde se făcea albastru şi iar uita să mai plece. Numai când venea vânătorul se precipita, atunci alerga speriat, ca hăituit, se băga prin crăpăturile din coaja copacilor bătrâni, se lăsa în viteză până în rădăcini, ieşea cine ştie unde printr-o căscătură de calcar, se înfunda prin văgăuni

umede, umbrite de brusturi groşi, unde soarele nu ajungea niciodată şi numai lipitorile reci îşi contemplau fiinţa lor de umbră coagulată. Atunci timpul trăia o spaimă cumplită, era de nerecunoscut, nici n-ai fi zis că-i tot el cel leneş de altădată. Şi într-o clipă, cât ţinea o detunătură, până ţâşnea sângele dintr-o blană străpunsă, făcea un salt teribil pe care, altfel, cu mersul lui încet nu l-ar fi realizat în zeci de ani. Acuma, însă, nu călca nicio cizmă de vânător în tot cuprinsul şi cei doi amici stăteau la soare cu spinările rezemate de butucul cald.

— Şi, uita-aşa, ne luarăm cu vorba, zise viezurele.

— Prilej pentru o nouă invenţie, reflectă bătrânul urs. Ăştia-s în stare...

DE LA MUNTE LA MARE

Munţii sunt nişte indivizi foarte serioşi. Lumea-i crede greoi, e destul să apară unul într-o societate că se şi găseşte un spiritual: „Aţi auzit ultima cu ardelenii?" Semne, râsete înfundate, semnificative. Dar, în fond, ei nu sunt decât statornici.

Adevărat, se găseşte şi printre ei câte unul care se crede mai deştept decât ceilalţi. Aşa era odată unul care toată ziua, mai ales dimineaţa de cum se scula, se întindea larg de-i trosneau oasele şi le spunea fârtaţilor:

— Măi, tot o să mă iau odată să mă duc unde cu gândul nu gândiţi. Mă iau şi mă duc la mare.

— Du-te, frate, îi răspundeau ceilalţi, du-te dacă aşa ţi-i voia, dar pe noi în treaba asta să nu ne bagi. Şi aşteptăm ilustrate.

Şi aşa a ţinut-o muntele nostru până într-o noapte când a luat-o din loc. Toţi dormeau duşi. El a coborât la un izvor care izvora chiar dintr-o coastă a lui, s-a aplecat cum că ar bea, s-a făcut că alunecă şi a căzut în apă. Izvorul l-a luat şi l-a dus, l-a vărsat în râu, râul l-a dus şi l-a vărsat în Dunăre, Dunărea l-a luat cu ea domol spre mare. Când s-au apropiat de vărsare şi s-a văzut în zare dunga mării era într-o zi pe după-amiază. Muntele s-a uitat la mare, zâmbea într-o parte şi-şi făcea singur cu ochiul.

— Stai, că încă nu m-a zărit... Dar şi când o să mă vadă...

De-atâta drum, s-a făcut acuma nisip. Dunărea ce să facă? L-a împins spre mare şi a umplut o plajă cu el.

— Nu ştie cu cine are de-a face, îşi zicea el cu o voce mai scăzută şi mai puţin binedispus. O să se lămurească ea, n-o să-i spun eu cine-s.

Tocmai atunci traversa plaja o tânără pârlită de soare, desculţă, cu pas mlădiu, parcă dansat, călcând peste el.

— Obosește-te, domnişoară, l-a strigat el indignat, că umbli pe munte! Şi îmbracă-te ca oamenii, nu umbla aşa despuiată, de mai mare ruşinea, că la mine-i rece.

Tânăra nu l-a auzit sau n-a vrut să-i răspundă, nu ştiu. S-a întins frumos, ca o felină, peste el.

— Nu te lungi, aşa, fetiţo, i-a şuierat iar muntele, că stai pe piatră! Şi nu face una ca asta cu un om bătrân. Şi de ruşine a închis ochii şi i-a acoperit cu palma.

N-a mai văzut nimic, a simţit numai cum fata îl ia în căuşul mâinilor şi-l strecoară printre degete pe gâtul ei, pe piept, pe pântece, pe picioarele pârlite de soare. Simţindu-se aşa presărat, muntele a fost cuprins de o ameţeală nemaiîncercată, apoi, în scurt timp, n-a mai ştiut nimic. Fata îl tot lua şi-l punea peste ea până s-a îngropat toată în nisip.

...Când s-a trezit era noapte, fata plecase demult că i se răcise şi urma corpului. Rămăsese singur, numai cu marea. Marea îl uda, îl umplea de spume, îi zvârlea crabi în ochi.

— Nu te juca aşa, soro, că eu îs munte, aşa să ştii! Nu pretexta că-i noapte şi nu mă vezi. Ai avut ieri tot timpul să te uiţi numai la mine.

Dar marea foşnea, nu-l auzea sau nu vrea să-i răspundă.

Abia a îndurat până a doua zi. Nu mai trecea timpul. Cum a ieşit soarele, o mulţime de oameni a năvălit pe plajă şi toţi călcau pe el. Atunci muntele şi-a adunat ultimele puteri şi a început să se roage de fiecare:

— Scrie-mi o carte! Scrie o carte din partea mea şi pune-o la poştă. Unde s-o trimiţi? Este undeva un loc gol. În lume peste tot este câte ceva, numai într-un loc e un gol. A fost ceva acolo şi acuma nu mai e nimic. E un gol. Acolo s-o trimiţi!

ÎNTÂLNIREA MEA CU VICTORIA

Mă găsesc la geam, pe o bancă de lemn, în trenul de Subcetate-Caransebeş, ale cărui farmec şi bizarerie sunt unice, când, în Cârneşti, uitându-mă absent pe fereastră, o văd pe Nica alergând de-a lungul oftătoarei garnituri. Tresar. Mă vede şi ea, zâmbeşte, îmi face semne, înteţeşte fuga şi se urcă în compartimentul meu. Sunt încântat că o să am o companie plăcută şi mă umple bucuria că am fost recunoscut.

— Ce mai faci tu, Nica? Nici nu ştii cât mă bucur că te văd...

— Şi eu, îmi pare bine că nu m-ai uitat. Şi râde din toată fiinţa ei mică.

Nica e o fată bronzată, de 18 ani. Baticul uşor, cu buline, şi pantalonii gri de cow-boy te-ar face s-o iei drept una din numeroasele excursioniste care acum, vara, trec prin Cârneşti spre Retezat. O cunoscusem vara trecută, la mare, în muzeul din Constanţa. Era cu un grup de turişti, se nimerise lângă mine, mă atrăsese atenţia hipnotică cu care privea statuile, am întrebat-o de unde-i şi, aflând că grupul vine din regiunea Hunedoara, am intrat în vorbă. În următoarele două zile am mai întâlnit-o o dată în turnul moscheii şi o dată pe plajă la Eforie-Nord. Din aceste scurte convorbiri fragmentare i-am reconstituit biografia.

Are o origine modestă. Fusese zeiţă a unui mic şi paşnic trib din nordul muntos al Italiei. Farmecul ei copilăros, deschis spre o feminitate în devenire, i-ar fi dat dreptul la perspective strălucite, ceea ce, însă, destinul neglijase. Nici după cucerirea de către romani a întregii peninsule n-a prea fost remarcată. A ajuns, e drept, la Roma (unde începuse să-şi creeze o oarecare faimă în cercurile tineretului înclinat serios spre decadenţă), dar în nişte vremuri nesigure. Era perioada războaielor cu dacii, criza economică evolua vertiginos, atenţia publică era înghiţită magnetic de front. Nimeni n-avea atunci timp să se ocupe de inocenţa rustică a unei fete picată într-o metropolă haotizată de război. A urmat victoria şi, odată cu ea, exodul colonizării. Nica s-a înscris printre cei dintâi. La puntea vasului cu care călătorea spre mirificul Tomis, nişte militari chiar glumeau cu ea că numele ei a predestinat-o să se stabilească în Dacia.

Ajungând în acest punct cu derularea cunoştinţelor mele despre ea, o întreb:

— De fapt, de ce ţi-au zis ţie Nica?

Râde din nou. Nica e bronzată şi fericită şi râde mereu.

— Asta a fost trăsnaia bunicii. Spunea că un strămoş al nostru ar fi fost grec şi că pe limba lui aşa-i spuneau victoriei. Dar acasă toţi îmi ziceau Victoria. Şi aici, în Dacia, tot aşa.

În Dacia i-a surâs din nou norocul, dar tot fulgerător. O aduseseră în Ulpia Traiană, noua capitală, începuse să fie cunoscută, de vreo două ori i-a adresat chiar guvernatorul câteva cuvinte. A venit însă, paralizant, decretul lui Aurelian. Strălucirea s-a dus, oamenii au rămas. A rămas şi ea, în munţi, necunoscută, aşa cum fusese în patria ei din Alpii stâncoşi.

— Atunci, o să-ţi spun şi eu tot Victoria.

— Sigur, aşa să-mi spui. Vai, cât mi-a plăcut astă-vară la mare! N-am mai fost de atunci, de când am sosit cu corabia, dar atunci n-am stat decât două ore. Îţi aminteşti ce frumoase erau statuile de acolo? Atâta m-am uitat la ele! Au atâta soare şi sunt aşa de frumoase! Toată lumea le admiră.

— Tu, Victoria, erai cea mai frumoasă dintre toate. Tu eşti frumoasă oriunde, dar la mare erai neîntrecută. Nicio statuie nu era aşa de frumoasă ca tine.

Mă uit la Victoria. Ea nu cunoaşte îngâmfarea şi bronzul feţei ei se înroşeşte.

— Şi eu o duc foarte bine, se luminează din nou. Sunt suplinitoare la şcoala din Zeicani. Fac liceul fără frecvenţă şi poate o să mă duc la facultate. Am fost după nişte caiete la prietena mea. Ea e telefonistă la Cârneşti şi-i singura mea prietenă. Şi ea face liceul, nici nu se putea să ne despărţim. O să mergem amândouă la facultate.

Ne apropiem de Sarmizegetusa. Printre pruni tăcuţi, cu frunze nemişcate, un grup şcolar se îndreaptă spre Amfiteatrul roman. Victoria sare în picioare şi flutură mâna a salut. Vizitatorii ruinelor n-o văd şi nu-i răspunde nimeni, dar ea flutură mâna mai departe. Face semne pietrelor şi surâde ca şi cum pietrele i-ar răspunde.

— O, nici nu ştii... se însufleţeşte când se aşază din nou. Între timp am fost descoperită, cu prilejul unor săpături din For. O să joc într-un film. Se spune că are o regie foarte bună. S-ar putea să puşcăm şi un premiu la Cannes. Eu deocamdată sunt în figuraţie, dar dacă joc bine... Se turnează aici. Poate o să mă observe cineva... De ce zâmbeşti?

— E foarte emoţionant ce spui tu, Victoria.

— Ştii că „Ghidul" îmi scrie? E foarte serios, nu ţi s-a părut? Dacă merg la facultate şi o să ne înţelegem tot bine...

„Ghidul" grupului lor era destul de infatuat şi plictisitor. Aşa, cel puţin, mi s-a părut la muzeu şi, noaptea, la barul „Casino" de la Mamaia unde am fost plasaţi la aceeaşi masă. Încerc să stabilesc dacă el e în stare să-şi dea seama cât poate s-o facă de fericită pe o statuie scriindu-i nişte pure banalităţi (cu certitudine, agramat). Nu, incontestabil! I s-ar pretinde prea mult.

— Spune, să nu fiu fericită?

Am ajuns la Zeicani. Mi-ar face plăcere să aibă bagaj mult, s-o pot ajuta. Sau să-i pot spune ceva foarte important, deosebit. Dar n-aş găsi decât cuvinte uşoare, neînsemnate, ca bagajul ei.

Statueta de bronz se ridică, îşi ia încet sacoşa cu caiete şcolare, se îndreaptă spre mine şi mă priveşte lung. Îmi întinde mâna, faţa i se înverzeşte de oxid de cupru, izbucneşte în plâns.

— Ştii că nu numai atât aş fi vrut... suplinitoare... Altceva aş fi vrut...

Îşi acoperă faţa cu mâna şi, în timp ce fugea spre scara vagonului, plângea tot mai nestăpânit, în spasme.

— Ştii bine că altceva aş fi vrut... N-am crezut ca asta să fie totul... Ce să fac? Ce pot să fac?

Trenul a pornit. Smulg geamul şi strig crescendo, tot mai tare, cu cât rămâne ea mai în urmă, să mă audă:

— Nu fi tristă, Victorie! Auzi? Să nu mai plângi, Victorie! Să nu mai plângi! Victorie... Victorie... Victorie...

DACĂ AŞ AVEA DOI GENUNCHI

Urca, târându-se, o pantă. O coastă abruptă, de grunji seci, care puteau fi de pământ – pământ arid, neprimenit, asemănător aceluia scos din gropi la săparea mormintelor – sau, tot atât de bine, de zgură. Panta era nesfârşită şi el nu ştia dacă a început urcuşul, sprijinindu-se în mâna stângă, de vreo câteva zeci de ani, sau abia acum. Urca, târându-se, atâta tot. Nici nu ştia măcar unde doreşte să se ducă pentru că nu dorea nimic. Trebuia să ajungă în vârful pantei, să vadă ce e dincolo, să fie o schimbare, oricare, să-şi dea seama dacă trăieşte. Pentru că urcuşul, care nu ştie dacă avea un început şi un sfârşit în înclinarea şi asprimea lui egale, putea să aparţină foarte bine unui om viu sau unui mort. Şi el, până nu ajungea în vârful ridicăturii, nu putea şti în niciun fel dacă e viu sau mort. După cum nu ştia de ce se sprijină numai în mâna stângă şi în piciorul stâng. Sau dacă noaptea care-l înconjoară e numai noapte, ca toate celelalte, presând doar asupra lui, greu, din toate părţile, sau o noapte, alta, unică şi cuprinzând *tot,* din care face parte şi el – un nod de întuneric cu o mână stângă şi un picior stâng. Pentru toate acestea trebuia el să ajungă în vârf (dacă, eventual, ar exista un vârf).

Şi a ajuns. Dincolo era un crater mic de obuz. Asta l-a bucurat grozav. Pentru că totul nu însemna doar atât, cum reuşim noi să transcriem, un crater mic de obuz. Însemna că el trăieşte şi începea să înţeleagă; însemna că noaptea, oricât de apăsătoare, îşi reduce dimensiunile la acelea ale unei nopţi, sinistre, doar oarecare, un biet întuneric măsurat în ore, sfârtecat de stele, distructibil la cel dintâi răsărit de soare; şi că el nu era un balot de neant cu mână stângă şi cu picior stâng, ci o vietate care, uite, mişcă, într-o biată noapte de vară, vede o groapă şi ştie că e urma unei explozii de obuz.

Atunci, deasupra marginii de crater, au apărut vocile.

— Piciorul drept e al meu! zise una. Nu încercaţi să mi-l luaţi pentru că tocmai lipsea colecţiei mele un picior drept atât de frumos, murdar, cu aşchiile fluierului împlântate prin moletiere.

— Foarte bine, răspunse altă voce, nu mă pasionează câtuşi de puţin picioarele. Am pretenţii doar asupra mâinii drepte, pe care, de altfel, mi-am însuşit-o. Trei degete retezate, inelul sticlind la rădăcina unui ciot! Nu scânciţi, că nu v-o dau nici să staţi în creştet!

— În ce mă priveşte, interveni alta, sunt fericită că am obţinut un ochi veritabil. Băiatul meu are în insectarul lui şi câţiva ochi de sticlă, deşi i-am spus că ăia n-au nicio valoare. Când o să i-l arăt pe ăsta! Un splendid iris albastru-oţeliu, cu vagi irizări aurii. Nici n-am visat azi-noapte că o să-mi pice un exemplar de raritatea asta. Şi aşa de uşor, aproape pe nimic!

— O, zei! se rugă el (şi vocile se simţiră deosebit de măgulite la numirea rangului, pentru că ele nu ajunseseră încă zei). Lăsaţi-mi, v-aş implora în genunchi, dacă aş avea doi genunchi, lăsaţi-mi numai memoria. Nu vă lăcomiţi la ea, pentru că nu-i cine ştie ce. Am în ea păstrate câteva lucruri, nu multe, dar care sunt numai ale mele. Nu mi le luaţi!

Şi, în gând, ca să se dumirească dacă nu cumva a rămas şi fără memorie, exersă: „doi ori unu-i doi, doi ori doi fac patru", „Mihai Viteazul s-a urcat pe tronul Ţării Româneşti la 1593 şi a fost ucis ca Domn al tuturor românilor, la 1601". Parcă memoria i-ar fi rămas. Dar cum poate verifica dacă doi ori doi fac într-adevăr patru şi dacă Mihai Viteazul a domnit cu adevărat între 1593–1601? Poate fi verificat asta? Îşi scormoni memoria şi dete peste proba înmulţirii: patru împărţit la doi fac doi. Cum se face, însă, proba domniei lui Mihai: Viteazul? Scormoni mai departe. Dete peste o casă de lemn, iarna. Era atât de cald în încăpere şi atât de ger afară că, probabil, diferenţa de temperatură provoca nişte curenţi aproape insesizabili. Aşa, lemnele zidite în pereţi emanau prin stratul de var mirosul lor cast, protector. Iar mirosul de lemn uscat şi trainic păstra, modificată, mireasma arborelui verde, în care, după o formulă savantă, se întreţesea ceva din mirosul rugilor cu frunze groase crescuţi în umbra lui şi ceva din mirosul sudorii de ţap sălbatic ce şi-a frecat, odată, umerii gimnaşti de scoarţa sură. Pâlpâia în casă o lumină firavă, poate de candelă, crescută din ochii treji până târziu, plutitori deasupra unui fir ce se torcea izvorând dintr-un caier inform şi organizându-se, creat, pe axul planetar al unui fus. Geneză. Îndepărtare mitică toarsă până la noi. Alături, în gura cuptorului, focul gheenei, consumând vârste de plante calculabile în milioane de secole, sporind cenuşa. Începutul şi sfârşitul lumilor coexistând nediferenţiate ca rodul şi putreziciunea într-o sămânţă. În grinzi afumate trosnea veghea somnului.

Proba domniei era făcută.

Memoria exista, vie.

— O, zei! O, zei! strigă el, opintindu-se în braţul stâng şi în piciorul stâng, rostogolindu-se spre fundul craterului de obuz, împresurat rotund de pante reci, cu grunjii arizi, asemănători pământului neprimenit, scos cu târnăcopul la săparea mormintelor.

SINGURA ÎNTÂLNIRE

Cocorii călătoresc toamna spre sud şi primăvara spre nord. Străbat acelaşi drum în sensuri opuse şi, totuşi, niciodată nu se întâlnesc cu ei înşişi.

E adevărat, se întâmplă câteodată, dar asta rar de tot, ca, toamna, câte unul să obosească, să rămână în urmă, să rămână tot mai departe de stol, tot mai în urmă, şi când e singur de tot să se întâlnească cu el, cel de primăvara. Dar întâlnirea durează foarte puţin, cât o clipă fulgerată, şi cele două zboruri contrare intră unul în altul. Este singura dată când un cocor se întâlneşte cu el însuşi. Şi dumneavoastră ştiţi ce însemnează asta.

Şi cum asta se întâmplă numai câteodată, rar de tot, noi preferăm să spunem că primăvara şi toamna cocorii călătoresc pe acelaşi drum, în sensuri opuse, fără să se întâlnească vreodată cu ei înşişi.

O LEGENDĂ DESPRE PĂMÂNT

Pământul era de-acuma bătrân, îmbătrânea văzând cu ochii şi-şi studia cu tot mai multă îngrijorare încheieturile. Trebuie să aibă şi de mine grijă cineva, îşi zicea el, o să vină timpul să nu mai pot singur. Ia să ţin maimuţa mai pe aproape, să mai prindă şi ea câte ceva de la mine. Să vorbească, să umble...

Şi maimuţa se deprinse şi ea să îmbătrânească.

HOMER

Cunoaşteţi un portret din mai puţine linii, mai adânc şi mai cuprinzător decât acesta (nesemnat, nedatat, circulând sub formă de proverb românesc):

„Cine plânge pentru toată lumea orbeşte”?

ARCUL

Se arcuia liniştea ca un arc, dar, de-atâta încordare, să nu fi umblat cu săgeata pe lângă ea. Asta o simţea toată lumea şi umbla cu de altele care nu se află cu arcul în nicio legătură. Înfrunzea lumea, behăia, izvora din te miri ce scrântitură de pietre, scotea pui, crăpa în câte-o stâncă de prea multă nemişcare, dormea cu somnul pe labe ca un dar întins vremii de dinaintea Genezei, murea în clipe scurte scăpărate nu se ştie de unde tocmai în inimă, mugea, putrezea. Făcea lumea de toate sub arcuirea nemaipomenită a liniştii. Dar de fiecare dată, orice făcea, se simţea fulgerată de un gând: numai de n-ar apropia cineva o săgeată de arcul acestei atotstăpânitoare linişti. Năştea, şi într-un geamăt încolţea gândul: săgeata! Cânta din fluier, şi dintr-o gaură, în loc de sunet, ţiuia gândul: săgeata! Bea apă, îi era o sete grozavă, apa era limpede ca lacrima şi răcorită de cea mai mare umbră a lumii, umbra pământului, sorbea din răsputeri: săgeata! Şi bătea-n lemn. Astfel, arcuirea liniştii, petrecută în toate, îşi creştea în ea însăşi, pretutindeni, în toate mădularele, în fiecare gest, gândul neliniştitor al săgeţii. Şi atâta gând, venind din toate părţile, continuu, întretăindu-se, suprapunându-se, unindu-se, până la urmă se întâlni tot într-un loc şi se întruchipă: în afundul pădurii, prin dârele de lumină căzute oblic din bolţi întunecoase la pământ, apăru Diana cu tolba de săgeţi atingându-i pieziş, în legănarea paşilor, coapsa arcuită ca liniştea.

PRIMUL POPAS PĂMÂNTESC

Mergeau trişti pe drumul zgrunţuros, uscat, vlăguit. Nu-şi spuneau nimic şi nu se uitau înapoi. N-ar fi văzut decât o poartă închisă în faţa căreia cei doi străjeri neînduplecaţi îşi unduiau săbiile de foc. Nu exista întoarcere şi nu le rămânea altceva decât să meargă înainte pe drumul secetos, tot mai departe de locul fericirii şi alungării lor, trădat şi pierdut. Veşmintele, abia îmbrăcate, le curmau goliciunea. Pe frunţi, în seceta oarbă, le apăruse prima împlinire a blestemului: stropii sudorii.

Nu se priveau, mergeau numai înainte frânţi sub oboseală şi, mai mult, sub greutatea osândei care, prea proaspătă, mai avea mult până să primească patina uitării. Mergeau tăcuţi, dar ea ştia prea bine gândurile lui. Ştia că el e devastat de o dragoste copleşitoare pentru ea, pentru că prin ea fusese pierdut. Mai ştia că el nu regretă nimic, acum că fug împreună, izgoniţi amândoi, şi că singura pedeapsă de nesuportat ar fi fost despărţirea. Dar ea se simţea vinovată în faţa lui şi-i era milă de dragostea lui care nu ştie să învinovăţească. Pentru dragostea lui şi ca să-şi scadă din vină, înaintea plecării celei mari, ea săvârşise ceva îngrozitor şi frumos, la care nici şarpele n-ar fi ştiut s-o îndemne. Furase. Singurul furt ce s-a putut petrece vreodată *acolo*. Trebuia să ia cu ea o amintire a întâii iubiri, cea fără de vârstă, pe care să i-o dea lui.

Iar la primul lor popas pământesc, într-un asfinţit sângerat, din faldurii veşmântului, ea scoase ceea ce apucase să fure şi îi întinse: un măr.

Aşadar, într-adevăr, pleca...

Iată, până în clipa asta, când în urmă se surpa totul, iar în faţă nu se deschidea decât un drum cu care nu aveai ce face altceva decât să mergi pe el şi să te tot duci, nici ea nu ştia că o să plece într-adevăr. I-a spus mereu că-l va lăsa şi se va duce, şi lui o să-i pară rău şi poate şi ei o să-i pară rău, dar acelea erau numai cuvinte şi un cuvânt, oricât de mare, nu e niciodată atât de greu ca un lucru împlinit. „Plec", i-a spus de atâtea ori, şi cuvântul acela cuprindea totul, dar n-a fost niciodată, ori de câte ori l-a rostit, atât de greu, cât un singur pas, primul, făcut pe drumul acesta care i se deschidea înainte, care începea aici şi se va sfârşi nimeni nu ştie unde. Şi pasul a şi fost făcut şi e urmat de alţi paşi, acum când a plecat, când nu mai e nimic de făcut – paşi legaţi unul de altul, cu care noi înlănţuim pământul.

Cum de pleca, totuşi, pentru că ea n-a crezut niciodată că ameninţarea aceea spusă se va îndeplini? Nici el n-a crezut-o niciodată şi acum, când a rămas în marginea drumului şi o priveşte cum se depărtează, e, fără îndoială, la fel de uimit ca şi ea, că o ameninţare se poate îndeplini atât de uşor, aproape firesc.

El, fără îndoială, ar fi vrut s-o reţină, dar n-a găsit cuvintele potrivite, şi, dacă nu găseşti un cuvânt la timp, nu mai e nimic de făcut, iar ei i-i milă de el că n-a ştiut ce să-i spună. Acum lui nu i-a rămas altceva decât să stea în marginea drumului şi s-o privească urcând pe costişă până când drumul va scăpăta după culme şi ea i se va smulge treptat din priviri, cum dispar corăbiile pe mările sferice, sau cum se pierde un asfinţit.

— Să nu te uiţi înapoi! atâta i-a spus.

Poate că asta ar însemna că el o iubeşte. Să nu se uite înapoi, pentru că privirea ei, după ce ea a plecat, l-ar fulgera. Şi ei i-ar fi mai greu, şi el ar vrea ca ei să-i fie plecarea cu ceva mai uşoară, dacă asta se poate imagina, pentru că el o iubeşte.

Iar ea urcă încet panta lină, fără să se uite înapoi. Deşi e peste puteri, dar trebuie să rabde, să-i îndeplinească ultimele cuvinte.

Şi, iată, ce repede a ajuns în culme! Parcă punctul acesta de unde începe declinul, de unde privirea lui n-o va mai însoţi, de unde abia va rămâne cu desăvârşire singură, i-ar fi alergat în întâmpinare. Se opreşte. Priveşte calea ce coboară încet înainte, aşa cum a suit. Îi simte însă privirile, cele din urmă. Va trebui să-şi întoarcă faţa şi să se uite în urmă, călcându-i îndemnul. Şi-o întoarce încet, încet. Între pleoape simte tremurul viu, sărat, al lacrimilor. Îşi întoarce faţa încet, în urmă. Gustul sărat o pătrunde, îi umple corpul, prefăcând-o într-o lacrimă mare. Iar când, în sfârşit, a reuşit să se întoarcă

cu totul, până când îl zăreşte acolo, departe, unde a rămas, în marginea drumului, din ea întreagă şi din toate lacrimile neplânse nu mai e decât o stană de sare. Când în urmă, din marginea drumului se înalţă o columnă de foc, de fum şi cenuşă.

MICĂ POVESTE DE IARNĂ

Din casă răzbate o lumină suavă, deşi parcă veche, cu aura ei stinsă, atinsă de vreme. În cadra ferestrei se conturează statura străină a unui brad. Cetina lui să fi adus din ţinuturi nemişcate atâta aşezare şi atâta linişte? Pentru că toate tac, nu ca totdeauna, ca-n aşteptare. În prag, câinele alb s-a-nfăşurat în blană, ca troienit. Nu doarme, aşteaptă şi el înfiorat de linişte, pentru că-n noaptea asta nu va lătra pe nimeni. Lupii, fraţii lui proscrişi, şi-au părăsit urmele din alte nopţi pe toate uliţele întortocheate; acum stau, ca şi el, cu capetele lor superbe pe labe, culcaţi, dincolo de zarea ultimelor ferestre aprinse.

Din treapta casei până la grajd duce o pârtie bătută printre troienele mari. E drumul alb care leagă două adăposturi.

În grajdul scund, povârnit sub ţuguitura neagră de paie, e cald şi linişte ca într-o casă. Nu doarme nici vaca de lapte. Stă aşa, pe picioarele ei trudite, de aseară. Nu doarme nici măgăruşul. Aşteaptă amândoi tăcuţi, suflând greu din când în când, cu botul în iesle. Nici nu mănâncă. Adulmecă fânul bun, mirosind a departe şi a de mult, şi suflă asupra lui să-l încălzească. Şi nu se ating de florile trecute ca de o coroniţă veştedă şi risipită.

CU STEAUA

Era o noapte de iarnă în munţi. Ninsese aşezat câteva zile, până-n ajun. Fără viscol, fără şuier de vânt, cu fulgi mari şi spornici. De cu seară ninsoarea încetase, norii se trăseseră în părţi nevăzute şi stele mari, copilăreşti, se arătară în cerul proaspăt şi pur ca zăpada.

Un trunchi subţire de brad tânăr, de curând retezat, abia se vedea ieşind ca de o palmă de copil din zăpada afânată. Pesemne, ceea ce el nu-şi dăduse seama, fusese un brad frumos, cel mai frumos, de vreme ce tocmai pe el îl aleseseră să-l taie. Neîngheţat, tăietura îi mirosea a răşină şi a sărbătoare. Îi era numai urât fără-nălţime şi fără coroană, cu golul enorm ce se deschisese în locul cetinii; până o să se mai obişnuiască şi-o să se deprindă să moară. Şi-apoi nu ştia unde i-o fi acum coroana şi ce-or fi făcut cu ea.

Un lup tocmai trecea pe lângă el. Îl văzu aşa singur în noaptea înfiorată de măreţie şi se opri să-i ţie de urât. Ochii lui aprinşi or să-i aducă bucurie şi pace. Se întâmplă să vină şi o vulpe. Se culcă alături cum ar fi stat sub cetina care nu mai era. În locul coroanei, se înălţa numai cerul adânc plin de stele mari, cum bradul ar trăi şi-ar fi năpădit de lumini. Apărură şi doi iepuri, abia săltându-se din zăpada afundă şi se opriră şi ei, popândăi, cu urechile neclintite. Mai veni o ursoaică în braţe cu ursuleţul, un viezure, un cocoş de munte şi o veveriţă. Apoi toate celelalte: capra neagră, cerbul, huhurezul, jderul, nevăstuica, buha, porcul mistreţ. Prin pământ îşi făcu loc anevoie şi cârtiţa, până dete de rădăcină. Stăteau toate în jurul trunchiului tânăr de brad, în tăcere, cum ar fi stat sub cetina lui care nu mai era. Care, adică, era acum cerul înalt cu toate stelele.

Şi de departe, pe sus, veni şi o Stea călătorind până fu deasupra lor unde se opri, în dreptul vârfului de brad care era acum mare cât cerul şi cât toată lumea.

AŞA ŞOPTEA O VEVERIŢĂ SUFLÂND ÎN PUMNI, ÎNTR-O NOAPTE GEROASĂ, PE-O CREANGĂ DE BRAD ŢEPOASĂ

Cetină de brad, frumoasă şi ţepoasă, leagănă-te, clatină-te, şi leagănă-mă şi pe mine, suie-mă-n cer, deasupra de ger, sau coboară-mi o stea să mă-ncălzesc la ea, şi dacă vrei, ne jucăm amândouă cu scântei, ori fă noaptea mai mică, cetină de brad, ce să facem oare cu-o noapte-aşa mare şi rece, care nu mai trece, amândouă mici şi prostuţe, fără mănuşi în lăbuţe, şi, cetină de brad, frumoasă şi ţepoasă, în loc de conuri, fă şi câteva alune, două-trei, câte poţi tu!

FILĂ DINTR-O CARTE MICĂ DE CITIRE

Venise ziua plecării. Se luminase cu o părere mai devreme pentru că mai rămăseseră ultimele pregătiri de făcut, şi cu o părere mai târziu ca să se întârzie cât de cât golul ce aştepta într-o fântână seacă, gata-gata să se arunce afară. Un zvon uşor şi îngrijorat trecu de la cuib la cuib, să se trezească toate, să nu le-apuce pe niciuna golul în culcuş, pentru că tocmai acolo aştepta el să se strecoare şi să se tolănească până la primăvară. Numai că ele nici nu dormeau, în noaptea asta somnul fusese firav şi rar şi, oricât şi-au îndemnat mamele puii să se odihnească pentru drum şi oricât le-au spus poveşti păsăreşti să aibă ce visa, ochii lor stătuseră mai mult deschişi, întrebând drumul lung ce-şi rezema un capăt chiar în marginea de lut a fiecărui cuib.

Aşa e totdeauna ultima noapte, mai zgribulită şi puţin speriată.

Cum se arătă, dincolo de cumpăna fântânii şi dincolo de clopotniţă, soarele rece, toate se ridicară în văzduh. Gătite ca niciodată, cu fiecare fulg periat frumos, cu ciocul şi picioruşele curate, făceau acum, în locul zborului de înviorare, ocolurile largi de bun rămas. Şi unde umbra lor cădea, iarba se pleca, ştiind că foarte curând, când umbrele iuţi n-or s-o mai învioreze, în urma lor se va aşterne bruma, iar ea se va veşteji de tristeţe.

Iar când semnalul de plecare fu dat şi ele se înălţară sus de tot, se strânse atâta părere de rău încât, cât erau ele de uşoare, stolul se făcu aşa de greu că fâşia de cer în care intraseră se rupse cu ele şi căzu departe, dincolo de mare.

VÂNĂTOAREA

Vânătoarea începuse în zori.

El stătea la pândă într-o rarişte, fostă cândva luminiş, acum aproape cotropită de pădure. Crescuseră mai mult mesteceni şi fiinţa lor uşoară, parcă plutitoare, mai păstra ceva din aerul poienii, pierdută în pădurea surdă de fag. Avea, printre tulpinele goale ca nişte lujeri, o vedere destul de bună.

Ceilalţi doi pândeau şi ei tot pe muchie, distanţaţi, către vârf.

Gonaşii coborau dinspre muchia cealaltă strigând, aţâţând câinii. Aveau să se înfunde în pârâu, să-l treacă şi să urce încoace, mânând înaintea lor ceva, dacă s-ar întâmpla să fie.

Era târziu spre scăpătatul toamnei. Caiere groase de ceaţă fumegau alene deasupra pădurii negre şi ude, izvorând din văgăuni. Peste câteva zile putea să ningă. Acum, fără îndoială, era senin, soarele trebuia să se fi ridicat, dar persista o mohoreală umedă din cauza ceţii care se urnea din toate părţile şi se aduna acoperind tot cerul, puţin mai sus de vârfurile pădurii. Spinările dealurilor intrau în stratul albicios ca piscurile munţilor retezate de nori. Înainte de prânz negura se va împrăştia şi în stropii înşiraţi pe crengile goale va străluci una din ultimele zile frumoase dinaintea ninsorii. Poate chiar ultima.

Vânatul trebuia hăituit înainte de ridicarea ceţii, cel mai târziu la ieşirea soarelui să ajungă în bătaia puştii, să nu apuce să se dezmeticească.

Gonaşii trecuseră pârâul şi se apropiau de muchie. Câinii nu lătrau a nimic, schelălăiau de-a valma, se vede că n-au prins nicio urmă.

Se uită la deal dacă nu vin ceilalţi. Puteau de-acum să plece, să nu piardă timpul, să se mute în gropile din sus.

Cu puştile erau ei trei. Niciunul vânător de meserie. Puştile erau vechi, reparate de ei, cu piese adăugate de la altele mai vechi. Vânat era însă mult, puteai aproape să-l dobori cu piatra, şi rar se întâmpla să se întoarcă acasă goi.

Gonaşi luaseră cinci sau şase, dacă-l numărăm şi pe copil. Copilul n-ar fi trebuit să-l ia. Insistaseră ceilalţi doi, motivând că el a găsit în ajun scăldătoarea – o mocirlă cu urmele scroafei şi purceilor. Până la urmă a cedat şi l-a lăsat să vină, deşi n-ar fi vrut. Să-l fi luat prima dată la iepuri, hai, la vulpi, dar nicidecum azi. Mistreţul se împotriveşte şi moare greu. Când împuşti un mistreţ e aproape acelaşi lucru cum ai trage într-un om.

Ceilalţi doi împreună cu gonaşii plecaseră prin pădure spre altă parcelă. Se vede că scroafa se lăsase pe partea cealaltă a dealului, n-avea rost s-o mai cauţi. Se duceau spre pânda următoare, unde le-ar putea cădea ceva, poate

chiar mistreţul cel mare de vreo patru ani, care-n fiecare toamnă râma cartofii şi vânzolea porumbiştile până aproape în mijlocul satului. Scroafa e temătoare, cine ştie unde se oploşeşte. Acela e de-o îndrăzneală neînchipuită, poate să le iasă nehăituit.

Ceata se retrăgea în tăcere să nu trădeze locul pândei următoare. La plecare unul sunase în ţeavă. Pe el îl cred, desigur, pe aproape, pe vreo altă cărare. Altfel n-ar fi plecat fără el.

Acum, rămas singur, nu mai avea rost să stea cu arma pregătită. O rezemă de un muşuroi şi se aşează şi el. Îşi trecu apoi degetele prin părul aspru, înspicat la vârf, aproape sur.

Ceaţa parcă se mai rărise, nu se mai ridica. Rămăsese îngrămădită deasupra, dar din pădure aproape nu mai ieşea. Însemna că în curând se va vedea şi soarele.

Vor da oare peste ceva înainte de ieşitul soarelui? De departe, dincolo de al doilea pârâu, se auzi din nou larma gonaşilor. Aşadar, pânda a fost aşezată şi au reînceput. Lătrăturile se înteţiră, se produse un moment ca de încăierare şi mai departe câinii lătrară regulat a mistreţ. Sunt deci pe urmele lui.

Care dintre cei doi va trage? Cui îi va surâde norocul?

Se uită la puşcă aşa cum şi-o aşezase rezemată de muşuroiul pe care sta, cu ţeava în sus, să nu se ude, îndreptată spre el.

Nu se avea rău cu niciunul din ei. Dimpotrivă, mergeau aproape întotdeauna împreună la vânătoare, chiar când se asociau şi cu alţii. Unul e repezit, acela e în stare să tragă, deşi nu s-au duşmănit niciodată. Adică au avut o hărţuială în tinereţe, dar trecătoare ca toate în tinereţe, şi s-au împăcat repede. Celălalt, acela e viclean, se are bine cu toată lumea, deşi nu ţine la nimeni. Poate tocmai acela să tragă.

Ceaţa începu să se topească.

Peste vacarmul de ţipete şi lătrături, acolo departe se descărcă o detunătură. Pământul se lăsă descumpănit într-o parte, se prăbuşi apoi în cealaltă, soarele ieşi orbitor, pământul continuă să se clatine tot mai ameţitor, el se prăbuşi de pe movilă şi căzând, în timp ce-şi duse mâna la frunte, mai văzu cu ochii împăienjeniţi cum de pe ţeava armei iese o şuviţă subţire de fum.

PODUL

Ajuns la pod, bătrânul spuse slujitorului să lase blana de urs jos, lângă o tufă de răchită, apoi, punându-l să repete încă o dată legământul că nu va dezvălui nimănui nimic, îl trimise pe un drum ocolit acasă.

Abia rămas singur, simţi deodată, copleşitoare, pustietatea locului. În susul râului, depărtarea până la munţi se învineţise de presimţirea înserării şi masivele stâncoase, albe, atât de concrete ziua, sub căderea dreaptă a soarelui, că aproape le puteai zgâria cu săgeata, acum se îndepărtaseră inapreciabil, dincolo de pâcla fumurie, lărgind fioros ţinutul încremenit. Păsările, care la ceasul acela trebuiau să-şi facă joaca de seară, lipseau. Nu clintea o şopârlă pe pietrele malului, încinse încă de dogoarea zilei. Nu zvâcnea un peşte în râu. Prin apa strălimpede, curgând aproape în nemişcare, albea pe grâul prundului un os vechi, poate de cal.

Un tremur scurt trecu răcit prin umerii bătrâni.

Cu blana de urs sub braţ şi târând-o, coborî lângă piciorul podului. Îşi aşeză coroana, care ţăcăni uşor, pe o piatră, apoi, mai mult ca să se apere de frig decât spre a-şi pune-n aplicare gândul, se ghemui în pielea sălbăticiunii.

Căzuse noaptea şi tremura mereu. Poate era, într-adevăr, rece în preajma apei, sau vârsta şi neliniştea de ce avea să se întâmple îl făceau să tremure.

Brusc, de după culme ieşi luna spărgând noaptea ca un gong. Cuprinsul se arătă uriaş şi străin ca o imensă sală goală necunoscută. Întunericul se refugie, tot, comprimându-se, sub pod.

Atunci se auzi de departe primul tropot de cal, pulsând stins în schelăria metalică a podului. De sus, s-ar fi distins, desigur, în lumina necruţătoare a lunii, silueta peste ondulaţiile văii largi, în salturile bine cunoscute ale murgului, puţin smucite din faţă spre dreapta. Aici, în bezna rece ajungea numai bătaia, tot mai apropiată, gata să se rostogolească pe pod.

Bătrânul strânse mai bine blana pe el şi încercă să se mişte, să fie pregătit. De ce, totuşi, încerca să-l îndoiască un straniu sentiment al vinovăţiei? Făcuse în lungii lui ani destui paşi interzişi, nu acesta era unul din ei. „Nu-mi fac decât datoria, judecă el ca un bătrân militar, în primul rând datoria faţă de ei. Şi apoi, nici nu vreau să-i sperii, poate că ei nici nu se vor teme. Datoria mea e să-i trec prin încercări". Justificările nu-l liniştiră, însă. Sau se temea? Încercă să-şi reînvie cele mai cumplite încleştări din care ieşise victorios în îndelunga lui carieră. Câţiva stropi din curajul de atunci i-ar fi prea destui să-i simtă lunecând prin vinele cuprinse de amorţeală. Un glas străin, din el, îl îngâna, totodată, că nu mai e decât un biet bătrân şi că slăbiciunea, oricât am ignora-o, e mai tare şi nu se lasă până nu pune stăpânire pe noi.

Iar când bubuiturile copitelor cutremurară podul, îşi îndesă labele mătăhăloase în urechi.

Când al doilea tropot bătu la marginea zării, bătrânul fu hotărât să iasă, orice s-ar întâmpla. Îşi aranjă cojocul de urs, ba chiar avu curiozitatea să se aplece deasupra apei, cu labele de dinainte spânzurând larg în aer, să vadă cum arată. Cu tot întunericul, oglinda fluidă îi restitui o înfăţişare măreaţă, înfricoşătoare. Se recunoscu în teribila matahală drept el, cel de altădată, ascultat şi temut. Ca pe dată să simtă că din toată fiara, el, de-adevăratelea, nu-i decât o rămăşitură de om, că toată arătarea în stare să producă supunere şi spaimă e o formă moartă care nu comunică nicicum cu epiderma lui batjocorită de zbârcituri. Şi se văzu mai bine pe el, cel de acum, despuiat de strălucirea întunecoasă a puterii, slab şi neajutorat. Şi-l apucă o frică de el, cel puternic, de altă dată, şi de el, cel neajutorat, de acum, de el luat în toate felurile şi, mai cumplit, de bubuitul tânăr ce se apropia. Şi care se şi revărsă asurzitor pe pod, gata să răstoarne zidăria pe el.

Apucă să se dezmeticească şi să implore forţele nevăzute, oricare ar fi ele, să-i sară în ajutor. Să nu dea drumul, dintr-o pricină, ultimului fecior de acasă; să-i despotcovească armăsarul; să facă ceva, ce ştiu ele şi el nu ştie, ca să-i rămână cel mai mic dintre fii, copilul, dincolo de râu, să nu treacă şi el peste podul acesta blestemat care, altfel, îl va despărţi pe totdeauna pe el de copii, vârsta lui de vârsta lor, lumea lui de lumea lor, vremea lui de a lor; şi unde el a încercat să-i înspăimânte, să-i întoarcă, să-i reţină şi n-a izbutit, sperând, bineînţeles, că ei vor trece, că vor fi tari, şi se vor duce mai departe fără să tresară, dar unde, acum că doi i-au fugit, ar vrea să-l întârzie măcar pe cel din urmă.

Atâta numai, că cel de-al treilea tropot bubui în bolta podului şi parcă în ţeasta ascunsului. Şi bătrânul căzu pe pietrele înverzite de apă, cu rânjetul ursului mort pe faţă, când cel mai mic, copilul, trecu detunător pe deasupra capului lui.

DUELUL

În vara aceea fusese o secetă cruntă. Pământul crăpa şi se măcina; apele secau, supte de pământ sau zvântate de vântul încins, şi în urma lor albiile intrau în putrefacţie arătând ca nişte plăgi; cerul se uzase forţându-se într-una să lăcrimeze cât de cât. Erau semnalate incendii de mari proporţii care cuprindeau pădurile sau şesurile cu ierburi înalte.

Nemaiputând îndura uscăciunea, materia ardea. Vânătorul împuşca pasărea în aer şi aceasta cădea jos cu penele pârjolite, ba uneori, dacă era surprinsă de glonţ la o înălţime mai mare şi străbătea în cădere un strat mai gros de aer fierbinte, ajungea jos numai bună de mâncat.

Ochii oamenilor, decoloraţi de când tot priveau cerul prăfos în speranţa că vor surprinde în imobilitatea lui un abur prevestitor, erau acum aţintiţi asupra palatului imperial. Se dezbăteau acolo măsurile ce ar trebui luate, şi ochii aiuriţi ai oamenilor aşteptau ca în încheierea discuţiilor să se ia măsuri miraculoase, cum ar fi un decret conform căruia după-masă la cinci cerul se va acoperi cu nori şi va ploua douăzeci şi patru de ore în şir. Fantezia, dilatată din pricina aşteptării chinuitoare, era ajutată şi de coloanele de fum ce urcau de undeva, din pasajul bucătăriilor aflate în spatele palatului, şi care la nevoie puteau fi luate şi drept nori ameninţători, de furtună.

Capul încoronat al împărăţiei chemase pe trimişi săi însărcinaţi cu studiul pe teren al stării de lucruri, le ascultase rapoartele şi de două zile discuta cu sfetnicii pe marginea acestor informări. Luările la cuvânt erau tot mai nesigure, pe măsură ce se vădeau alte şi alte aspecte dezastruoase, determinate de secetă. Era aşteptat, cu interes şi cu vagi speranţe în găsirea unor soluţii, cuvântul marelui sfetnic.

— Aş releva, grăi acesta, un aspect care nu a fost amintit aici. Dacă cerul e prea puţin probabil că ar putea fi obligat într-un mod oarecare să ne dea ploaie, până când natura se va milostivi de noi, cred că s-ar putea, în schimb, lua măsuri pentru păstrarea apei existente. Ce vreau să spun? Deţin informaţii precise că un balaur dintr-o împărăţie îndepărtată, ca să aibă el în ce se scălda, a găsit cu cale să ne fure apa. A săpat, şi-a tras nişte conducte şi ne scurge apa în eleşteul lui...

— Mâine o să ne vedem din nou, decretă împăratul, meditând la cele spuse de mai-marele sfetnicilor săi. Apoi, cu o imperceptibilă undă rugătoare în glas: Gândiţi-vă până atunci ce-ar fi de făcut. Trebuie să facem ceva şi nu mă pot bizui decât pe ajutorul dumneavoastră.

Sfetnicii părăsiră sala tronului în tăcere. Paşii lor, grei de ani şi de importanţă, răsunară tot mai stins pe mozaicurile de marmoră, pierzându-se pe după grelele draperii ce acopereau intrările cu faldurile lor încărcate de

mister. Când ajungeau în faţa fiecărei uşi, două lănci uriaşe, până atunci încrucişate, se ridicau şi se îndepărtau simetric, creând impresia falsă că ele ar avea viaţă şi că, dimpotrivă, cei doi ostaşi-uşieri ar fi nişte elemente decorative, încremenite acolo de veacuri. Aşa, până la ultima uşă, cea mare, a palatului, de unde aveau să iasă în soarele neiertător al acelei veri. Aici însă, mişcarea îşi strică mecanismul, lăncile rămaseră încrucişate şi, dimpotrivă, unul din uşieri arătă cu capul ieşirea dosnică a servitorilor. Grupul sfetnicilor rămase o clipă neclintit, mai derutat decât dacă gestul insolit ar fi aparţinut uneia din statuile prăfuite ce străjuiau pereţii marelui hol.

— Cum îndrăzneşti? îşi reveni cel mai tânăr dintre sfetnici căruia venerabili săi colegi îi spuneau „puştiul" şi care nu împlinise încă şaptezeci şi opt de ani. Cum îndrăzneşti? se răsti el şi scoase sabia făcând un pas înainte spre nesăbuitul angajat.

— Piaţa e plină de lume, şopti acesta imobil. Aşteaptă ploaie şi dacă nu aveţi cumva prin buzunare măcar câţiva stropi, e mai bine să folosiţi ieşirea aceea.

Şi paşii sfetnicilor, efectuaţi mai mult pe vârfuri, se auziră şi mai stins, înapoi, spre curtea din spate, pe scara îngustă a servitorilor.

După expedierea înaltului sfat, împăratul se simţi mai în siguranţă. Din ordinul lui şaptesprezece creiere vor căuta o zi şi o noapte soluţii şi, pentru o şi mai completă destindere, îşi răşchiră gimnastic braţele şi avu plăcere să stea de vorbă cu fiii săi.[3]

Îşi rezemă capul în mâna stângă, îşi întinse dreapta pe marginea tronului spre a fi sărutată şi aşteptă aşa cu ochii închişi, cum îi plăcea de obicei, să audă apropiindu-se paşii încărcaţi de respect şi dragoste filială. Cum, însă, numai un sărut atinse inelul, celălalt întârziind, îşi ridică brusc privirea şi fu neplăcut surprins de absenţa fiului cel mic. Gata să izbucnească, se opri totuşi gândind că, probabil, întâiul născut are a-i face o comunicare mai tainică şi îi zâmbi încurajator.

— Ce meditaţii tulbură din nou fruntea ta imperială? întrebă drăgăstos.

— M-am gândit şi eu, tată, veni răspunsul după o oarecare ezitare, că ar trebui să-mi întemeiez un cămin. Trebuie să ne gândim şi la înaltul nostru tron, tu eşti bătrân şi mâine-poimâine...

---

[3] Sarcina povestitorului, destul de ingrată, de reconstituire a evenimentelor din timpul domniei împăratului Ghindă, se simplifică întrucâtva aici. Nu încape discuţie că, la fel cu toţi semenii săi, monarhul avea trei urmaşi; cum însă cel mijlociu, după ce participase la nişte afaceri destul de tenebroase, nelămurite nici până astăzi pe deplin, fusese trimis într-o altă împărăţie la specializare pe timp nelimitat, la acţiune vor participa, spre fericirea povestitorului, numai celelalte două înalte odrasle imperiale.

— Asta mi-o spui în fiecare zi, îl întrerupse bătrânul. Numai la însurat îţi stă capul. Apropo, aud că de dansatoarele curţii mele te-ai plictisit şi te învârţi acum pe lângă peruchiere. Ai de gând să te ocupi cumva şi de credincioasele mele bucătărese? Stai, băiatule, aşteaptă să terminăm cu necazurile astea presante şi mă voi bucura şi eu să mi se încălzească palatul cu răsuflarea unei tinere nore. Şi, apoi, ridică tonul, de partea tronului să nu te bată grija. Nu rămâne el vacant chiar mâine-poimâine, aşa să ştii. Ia te uită la el! Credeam că-mi dezvăluie o intrigă, ceva, un complot, şi dumnealui vine să-mi cobească...

În clipa aceea dădu buzna, abia ţinându-şi răsuflarea, fiul cel mic.

— Şi mata unde-mi umbli? îl paraliză vocea tunătoare a împăratului.

— Tată, am pus la punct un nou tip de arc, se grăbi tânărul cu însufleţire. Coarda mai scurtă, forţa de penetraţie a săgeţii mai mare...

— Bravo, fecioraşul tatii, bravo! Încă o dată, bravo! Asta ne trebuie în aceste vremuri grele. Nu toată ziua după fuste! Pe tine te văd urcând, mâine-poimâine (privire ironică spre cel mai mare dintre fraţi) treptele acestui scaun. Hai să te pupe tata! Va trebui acum să experimentezi noul arc, să putem trece cât mai curând la producerea lui în serie.

— L-am şi experimentat. Cu voia Majestăţii Voastre...

— În ce fel ai abuzat iar de voia Majestăţii mele? îşi silabisi împăratul formula de reverenţă. De obicei îmi spui *tu* şi numai când comiţi o nouă şţrengărie mă iei cu majestăţuri. Ce ai făcut iar?

— Cu voia *ta,* crezu infantele că-şi scade din vină revenind la limbajul familiar, am experimentat arcul pe cai. Am dat drumul herghelei şi...

— Care herghelie? săltă bătrânul din tron, cu sentimentul ireparabilului.

— Cea din grajdul de vest.

— Nenorocitule! îngăimă bătrânul părăsit de ultimele puteri, mă bagi în pământ... Sper măcar că breazul... nu, nu spune nimic, ar fi prea îngrozitor.

— Da, în el am tras primul.

Împăratul nu mai găsi energia decât pentru a apăsa pe butonul din spatele tronului. Garda intră în ordine.

— Luaţi-l de aici să nu-l mai văd. În fiare cu el! În încăperea cea mai întunecoasă a beciului. Să-l mănânce broaştele... Rosti ultimul punct al sentinţei cu acea durere paternă cu care i se adresa când era mic şi-l speria după ce făcea câte o prostie. Apoi băiatului mai mare: Du-te şi tu la bucătăresele tale, e o pasiune mai nevinovată, măcar nu-mi schilodeşti armăsarii. Şi spune-le să-mi facă un ceai tare. Cu zahăr separat.

Îi trebui vreo oră ca să se liniştească, după care îl chemă pe mai-marele vracilor.

— A, avem onoarea, îl întâmpină când acesta îşi făcu apariţia. Ce mai faci, bătrâne vrăjitor? Prosper, prosper! Te văd ras proaspăt, pieptănat...

— Nu chiar, de data asta am dat să-mi facă obrăzar, se încurcă noul venit ştiind că împăratul îi cere să umble mereu bărbos şi cu părul încâlcit. O să-mi pun în timpul slujbei obrăzarul şi activitatea mea nu va avea nimic de suferit.

— Lasă, lasă acuma. Nu umblu cu insinuări. Îmi place realmente că te văd îngrijit, se dădu pe lângă el monarhul. Ia spune, ce-ţi fac otrăvurile? Ai sticle de ajuns, borcane? Mai vrei ceva utilaj în plus?

— Poate că...

— Bine, o să se rezolve. Ceva iarba fiarelor ai la îndemână?

— Cam pe terminate.

— Fă rost de o doză bună şi... dă-te mai aproape că totul trebuie făcut în cel mai mare secret... strecoară-i-o afurisitului ăluia de fecioru-meu să poată scăpa din hruba aia. Da' nu-i spune că te-am trimis eu.

*

Tânărul fiu împărătesc avu un drum destul de plăcut spre tărâmurile unde se bănuia că ar fi balaurul. Buna dispoziţie îl cuprinsese din momentul în care auzise din gura tatălui său că va fi întemniţat. Încă de copil nu avusese plăcere mai mare decât aceea de a cotrobăi prin pivniţele dărăpănate ale palatului cu sentimentul că explorează o lume necunoscută, plină de şerpi şi batraciene, împănată cu paingi, înţesată de lucruri vechi şi nefolositoare, care dădeau atmosfera de vas scufundat. Încăperile subterane fiind folosite drept închisoare (clădirea instituţiei respective fusese transformată prin decret imperial în adăpost al unei herghelii), se înţelege că nu-i erau accesibile copilului, iar el, pentru a-şi putea desfăşura jocul, trebuia de fiecare dată, ca la orice spectacol, să plătească intrarea: un pachet de ţigări, o sticluţă de ceva... Iată de ce, hotărârea încruntată a bătrânului, departe de a-l înfricoşa, îl bucură peste măsură. Avea prilejul nu numai de a se juca în voie prin tainiţele atât de râvnite altădată, ci şi acela de a trece batjocoritor prin faţa paznicilor, cu mâinile goale, de a intra pentru prima dată „oficial". Ba atunci când spilcuitul vraci îi aduse buruiana salvatoare, exclamă consternat: „Încă o demonstraţie că bucuriile nu sunt niciodată depline!" Şi ca să-l sâcâie pentru inoportunul dar: „Asta-i ţinută de mai-mare al vracilor? Ce exemplu dai celorlalţi, din provincie? Eşti bun de pus reclamă în vitrina frizeriei..." „Ce să fac şi eu, măria-ta, se justificase omul. Am pus mâna pe o zânişoară destul de nostimă şi, ştii cum îs damele, nu mă suferă ca o sperietoare lângă ea. Mai ales noaptea". „Ha, ha! Bravo! parcă ai fi frate cu frate-meu, îl bătuse tânărul înţelegător pe umăr. Hai să ieşim".

Iar acum, în fruntea celor şaptesprezece oşteni pe care şi-i alesese singur, călătoria îi părea cât se poate de agreabilă. Mândru de noul arc pe care îl pusese la punct şi care îi adusese onoarea de a fi el ales ca învingător al odiosului brontozaur, ordona popasuri dese pentru a face trageri în copacii din marginea şoselei. Aşa merseră trei zile şi trei nopţi şi bucuria nu-l părăsea. Citise multe poveşti şi era destul de inteligent pentru a şti, fără emoţii, că victoria va fi partea lui şi, prevăzător, îşi confecţionase şi o centură cu nouă cârlige în care să agaţe la întoarcere cele două limbi ale dezgustătorului stârv. Complicaţiile, bineînţeles, nu erau total excluse. Astfel, s-ar putea ca în învălmăşeala luptei adversarul să-i reteze capul şi se gândea cu destulă neplăcere (dar şi cu curiozitate) că va trebui să zacă un timp cu scăfârlia alături până când unul din credincioşii lui însoţitori va alerga după o picătură de apă vie. Dorind într-un fel accidentul pentru spectaculozitatea pe care ar da-o expediţiei sale, prelungirea stării fără cap l-ar deranja totuşi şi, spre reducerea la minim a intervalului, îl chemă, de o parte pe cel mai întreprinzător dintre ostaşi, prieten bun din copilărie şi sportiv desăvârşit.

— Nu ţi-am spus-o faţă de ceilalţi, ca să nu le răpesc amorul propriu, dar *tu* să te duci. Nu mai aştepţi nimic, încaleci repede, eventual iei calul meu şi tunde-o! În caz de...

— Noroc că atunci, la încercarea arcului, n-ai tras totuşi în breaz.

— Ce, eram nebun? Nu trăgeam eu în ăsta, dar am vrut să-l necăjesc puţin pe bătrân. E tot cătrănit, săracu, de când cu seceta şi vream să-i mai sustrag atenţia. Aşadar, ne-am înţeles, nu te mai târguieşti cu ceilalţi nimic, sari pe breaz şi o iei fuga; să nu mă ţii acolo cine ştie cât.

— Ei, cum o să te ţin! Dar hai, să nu creadă ăştia că cine ştie ce punem la cale.

Şi iar mai merseră trei zile şi trei nopţi, până când, într-o dimineaţă, ajunseră la o răscruce de drumuri.

— Descălecarea! ordonă prinţul. Fumătorii pot trage o ţigară, mai facem o tragere şi apoi o luăm pe drumul ăsta din dreapta.

— De ce să ocolim? se arătară ceilalţi nedumeriţi. Trebuie s-o luăm drept înainte, să trecem prin ţinuturile ghionoaiei şi scorpiei.

— Mă bucur că sunteţi curajoşi, vitejii mei prieteni, răspunse prinţul, dar nu trebuie de fiecare dată să se întâmple aceleaşi lucruri. Ocolind ajungem mai repede, pentru că nu mai zăbovim cu dihăniile alea. Îndrăzneală înseamnă nu numai să te baţi, ci şi să nu repeţi ce au făcut alţii. Noi ieşim din tipar şi în aceasta constă îndrăzneala noastră.

— Bine, bine, îngăimă unul din spatele grupului, dar dacă ajunge la urechile prea slăvitului nostru împărat...

— Iarăşi e adevărat, îl întrerupse moştenitorul tronului, că bătrânii nu trebuie să ştie tot ce fac copiii. Noi am fi bătrâni ca ei dacă nu am face decât ceea ce ştiu şi ei.

Şi cu aceasta, terminându-se pauza, o luară pe drumul din dreapta.

Când ajunseră cam în dreptul domeniilor ghionoaiei, deteră de un han.

Clădirea în care se adăposteau nu putea fi cu uşurinţă încadrată într-un stil, mai ales că adaosurile succesive nu lăsau să se determine nici măcar aproximativ construcţia iniţială. Astfel, stâlpii pridvorului care aminteau un vag preclasicism erau considerabil mai noi decât streaşinile joase; treptele indicau o dată recentă, iar uşorii de la intrarea principală mai fuseseră utilizaţi, după toate aparenţele, probabil la un alt han care va fi existat înaintea acestuia. Grinzile ce sprijineau acoperişul se terminau deasupra faţadei, în nişte capiteluri înfăţişând capete de animale şi care te duceau cu gândul la civilizaţia aztecă din Teotihuacán, deşi în ultimul timp pierdeau tot mai mult teren teoriile care susţineau o legătură directă între cele două îndepărtate fenomene culturale. Cu tot aspectul ei bizar, casa respira o atmosferă tihnită, zidurile groase îţi dădeau sentimentul permanenţei şi te aşezai la mesele grele de stejar, în umbra nucilor întunecaţi ai curţii, ca respectând un ritual pe care şiruri nesfârşite de generaţii l-au statornicit. Oalele de lut le duceai la gură cu uşurinţă, de parcă umbrele care şi-au odihnit, prin vârste, inconsistenţa pe aceleaşi scaune roase, ar repeta odată cu tine gestul. De altfel nimic nu ispitea pe trecătorul oprit aici, în trecerea lui către celălalt tărâm, să rezolve probleme de arhitectură, decât poate pe tinerii cu chef de palavre extravagante şi care n-au un alt subiect la îndemână, cum erau cei din expediţia noastră.

— Cărei epoci ar aparţine după tine, meştere, această minunată cetate care te rabdă să-ţi potoleşti setea? întrebă şeful grupului pe un oştean, fost ucenic câteva luni la un unchi după mamă, zidar.

— Dacă aş face-o contemporană cu puricele care se arunca în slava cerului potcovit cu nouăzeci şi nouă de oca de fier, răspunse oşteanul măsurând cu ochi de expert gura pivniţei, mi s-ar părea prea mult; dacă i-aş plasa începuturile în vremea când făcea plopşorul pere şi răchita micşunele, cred că aş întineri-o.

În clipa aceea o muscă bâzâi pe deasupra mesei, se aşeză pe varul vechi, răcoros, al zidului, se iscăli[4] şi zbură mai departe. Un fior rece, ca o boare de nelinişte, străbătu întregul grup.

---

[4] Erudiţia muştei, raportată la epoca în care se petreceau faptele narate, nu trebuie privită cu neîncredere. Menţiuni similare se găsesc şi la alţi cercetători. A se vedea între

— Aici se pare că timpul nu se măsoară cu calendarul, murmură stins, ca pentru sine, şeful expediţiei. Poate că noi ne-am născut odată cu hanul acesta, sau poate existăm dinaintea lui, sau poate el încă n-a fost zidit şi noi poposim sub zidurile care vor fi ridicate de urmaşii urmaşilor noştri.

Şi privind atent peretele, desluşi nenumărate iscălituri, care mai caligrafice, care mai greu de descifrat: *17 iunie d.m. Bâz... Bâz eşti tu... Bâz cu bâz face bâz...*

— Cel mai simplu ar fi să-l întrebăm pe hangiu, încercă unul să reanimeze petrecerea.

— Exact, să-l întrebăm pe bătrân.

— Pun pariu că bătrânul nu ştie nici câţi ani are el, chicoti altul. Ba nu ştie nici câte oale am deşertat noi de aseară.

— Asta s-o crezi tu. O să vezi la plată când o să-ţi pună şi câteva în plus.

— Ba eu n-o să văd că nu ştiu câte am consumat, ca să-mi dau seama că pune în plus sau în minus.

— Ideal ar fi să o întrebăm pe nepoata hangiului, să ne spună ea istoria localului.

— Ia uite curajosul, mânca-l-ar mama! Întreab-o să te vedem.

— Crezi că n-o întreb? Şi curajosul făcu semn cu mâna către codana care tocmai termina de făcut plata la o masă din partea cealaltă a grădinii.

În timp ce hangiţa se apropia cu paşi unduiţi printre mese, surâzând mai mult din ochii negri, adânci, echivoci, privirile întregului grup erau aţintite asupra curajosului, ca asupra săritorului de la trambulină, făcându-l parcă să vibreze.

— Încă un rând pentru domnii, spuse acesta tacticos când bruneta cu şorţ alb se opri în faţa lui, stârnind o cascadă de râsete aprobatoare.

— Ştie, ştie, ce mai! Cunoaşte problema, ha, ha, ha! Ştie mă, băiatul, arhitectură...

Grupul de tineri înarmaţi până în dinţi nu produsese senzaţie la intrarea pe poarta hanului. Fiecare din cei ce consumau la mesele umbrite din curte făcuseră armata şi-şi închipuiau că e vorba de vreo manevră oarecare ce ar avea loc prin împrejurimi. Pe măsură însă ce timpul trecea, oalele se goleau şi armele se aruncau sub masă, pe măsură ce creştea veselia, atenţia se îndrepta tot mai mult spre cei optsprezece. Un bătrân cobzar, care până atunci cântase singur într-un colţ o baladă rară în tăcerea cucernică a

---

altele: P. Ispirescu, *Basme, Legende, Snoave,* Bucureşti, E.S.P.L.A., B.P.T., 1960, pag. 3, unde citim:

Când se scria musca pe părete
Mai mincinos cine nu crede.

celorlalţi care nu se ştie dacă ascultau sau îşi cântau fiecare în gând, se apropie de masa lor.

— Să ne întrecem, grăi el, voi cu sabia, eu cu cobza. Să vedem a cui armă va rugini întâi. Începeţi voi că sunteţi mai noi.

— Eşti un bard, se înclină în faţa bătrânului fiul de împărat, trebuie să primim provocarea care ne onorează. Ai locul de cinste la masa noastră, vinul te aşteaptă în cană şi lutul cănii întinereşte de vechimea lui. Tălmăceşte-mi acest poem care nu-mi aparţine, l-am auzit şi eu:

Mă suii în deal
Ca să-mi văd de cai,
Şi nu văzui caii,
Prăpădii cheile,
Se-ncurcară văile.

— Nimeni n-a numit mai frumos *ceaţa,* vorbi rar bătrânul. Mintea atinge un pisc, atunci când lăsarea ceţii o găseşte ca prăpădirea cheilor. Şi ce comoară de chei s-au pierdut! Prăpădii cheile, se-ncurcară văile...

— Eşti un luptător, barde, dar încă nu-s bătut. Aştept lovitura domniei tale.

— Uite una mai usturătoare:

Unuma,
Dunuma,
Zaia,
Paia,
Chicura,
Cucura,
Hurduc,
Burduc,
Sacalie,
Pic,
Poc.

— N-am înţeles versul al treilea, se găsi unul să glumească.

— Eu de la al doilea am rămas interzis.

— Curat dadaism, reflectă fiul de împărat ca recunoscându-şi înfrângerea.

— N-ai înţeles nimic, zise cobzarul, cum n-am înţeles eu cuvântul pe care l-ai rostit acum. Răspunsul e: *puşca,* o nepoată zăludă a arcului tău. De fapt nici nu aveai ce înţelege. E o caricatură, un poem absurd, cum absurd e

obiectul la care se referă. Nu înţelege nimeni nimic, cum n-a înţeles omul de ce s-a apucat să inventeze afurisenia pocnitoare. Să trăiţi, băieţi, şi să auzim de bine!

Şi bătrânul se retrase încet zdrăngănindu-şi cobza.

— E un bard! se şoptea în urma lui, la masă.

— Mare. Perfecţiunea artei lui se va transmite pe cale orală şi va putea servi de model şi poeziei culte, când aceasta va apare.[5]

---

[5] Există o ţinută solemnă în artă, dar inteligenţa nu se mulţumeşte cu o singură dimensiune. Oamenii (şi cei mari) au nevoie de joc – nu în sensul gratuităţii, ci al candorii, spontaneităţii, ipostazei inedite. Au, adică, nevoie nu numai de statui, ci şi de dans (acesta fiind sculptură care a renunţat la solemnitate). Jocurile copiilor prefigurează în mod surprinzător, cu stângăcie, o problematică gravă şi omului matur îi place să se recunoască în ele redus la o uriaşă scară de proporţie. Aşa, el a observat că o glumă poate fi, dincolo de amuzament, un adevăr şi că degajarea nu contrazice arta, ba îi dă la nevoie picătura de apă vie. În vremea evenimentelor de care ne ocupăm (s-o numim convenţional epoca împăratului Ghindă, deşi n-o să se înţeleagă niciodată de ce monarhul nu şi-a ales un nume mai pe măsura atribuţiilor sale, un pseudonim) se practicau, alături de genuri considerate de teoreticienii timpului majore (doina, balada), şi altele care s-au dovedit ulterior că nu aveau mai puţine virtuţi artistice. Ele, dacă nu reprezentau duminica artei (apogeu de săptămână, invitaţi, discuţii înalte, interior îngrijit şi serios), erau, să zicem, sâmbăta după-masă când omul e la el acasă, se simte cel mai în largul lui şi degustă libertatea înainte de a se fi bărbierit. Aceste specii literare se găseau la mare înflorire în epoca împăratului. Ghindă, ele formând deliciul locuitorilor imperiului. Aşa era un corespondent al epigramei din zilele noastre, strigătura, concentrată, insinuantă, rea. Echivocurile erau aici pe teren propriu şi complexele ascultătorilor puteau opera adaptări şi localizări după caz. Nu s-a pomenit un mai sfruntat afront servit într-un mod atât de estetic, ireproşabil. Floreta avea aici subţirimea firului de păianjen, păstrându-şi toate potenţele ofensive, sau sporindu-şi-le. O altă specie de largă circulaţie era ghicitoarea. Apropierea ei de enigmistică e artificială şi jignitoare. Ghicitoarea era un poem concentrat, ale cărui valenţe artistice se găseau în raport invers proporţional cu suma versurilor. Folosindu-se de pretextul că termenii metaforei trebuiau să se posteze la poli opuşi, fantezia ataca aici urcuşurile cele mai abrupte. Canoanele erau abandonate cu sadism. Nu se poate afirma, în lipsă de dovezi scrise, că poezia şi metafora în general s-au născut odată cu ghicitoarea, dar fapt sigur e că specia a fecundat, direct sau mijlocit, toate celelalte genuri artistice. Abstracţiunile cele mai pedante au fost confruntate în ghicitoare cu rădăcinile lor, cu miezul concret, şi e arta, după câte ştim, în care, cel mai pregnant, frunzele care se scaldă în azur sunt obligate să accepte că şi-au extras superba clorofilă din bălegar. Din culegerile târzii care ne stau la îndemână, culmea realizării artistice o considerăm această definiţie ingenuă a înseşi speciei (deci altă ingrată abstracţiune): *Străina cu ochii verzi / Ar vrea brâul să-i dezlegi, / Numai că tu... nu-nţelegi. (Ghicitoarea).* Personificarea voluptuoasă, ispita dezlegării, complexul accesibilităţii şi toate teoriile care pot lua naştere pe marginea ghiduşei specii cunosc aici concentrarea nucleară, păstrându-şi intactă forţa de sugestie. Oameni în toată firea se jucau de-a vânătoarea cu noţiunile, îndepărtându-le tocmai pentru a avea în ce trage şi nimereau în plin. Le plăceau grozav astfel de cifruri colorate: *Ce intră în toate / Şi rămâne după moarte? (Numele),* sau *Cimilinga-blinga: / Tananaua, Puf. (Ţigara),* sau *Dumbră, / Sumbră, / Fără*

— Cred că ar fi timpul să aţipim puţin, se propunea. La cât zici că trebuie să ne sculăm mâine-dimineaţă?

— Ba oalele crapă de arşiţă. Spre salvarea lor, juna ar trebui să ne mai povestească o dată istoria hanului. Curajosule, o vezi pe undeva?

Şi ca să nu se deterioreze, vasele se umpleau din nou.

În continuare, fie că evenimentele au urmat cursul ştiut, şi în cazul acesta n-are rost să mai zăbovim asupra lor, fie că s-au petrecut altfel, dar, din lipsă de dovezi, nu le putem reconstitui.

Personal, am încălecat pe-o roată

Şi v-am spus povestea aproape toată.

---

umbră. (Apa). Plânsul (abstract, complex) îl făceau ca o figurină primitivă din lut ars: *Un butucel de jele / Cu două găurele...* Afirmaţia făcută, poate fără să-şi dea prea bine seama de ce spune, de către personajul nostru, s-a dovedit profetică. Atât cele două piese folosite în originalul duel, cât şi exemplele date în ageamiul nostru comentariu, au fost preluate de tradiţia orală şi culese ulterior (v. excelenta ediţie îngrijită de C. Mohanu: *Cinel-Cinel. Culegere de ghicitori,* E.P.L., B.P.T., Bucureşti, 1964).